БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИИЛЕРИ, КАТЫЖЫҢАР!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1925 чылда үндезилетинген

1951 август 26 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 169 (2343)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Тиилелгениң рапорттары (1 арын).

О. Кенден.—Күрүне-биле үзе санашкан (1 арын).

У. Семенова.—Каа-Хемниң тараа ховуларында (1 арын).

Бо хүн—Совет улус шахтёрларының хүнүн демдеглеп турар:

Л. Чадамба.—Шахтёржу сөс (2 арын).

В. Налимов.—Олар сөзүн әәлааннер (2 арын).

С. Тушков.—Тудугжулар бригадазының бүдүрүлге хуралы (3 арын).

А. Каплунов.—Кедээ ажыл-агый үндүрүүн чогуур өйүнде чырының ажык-дузазы (3 арын).

Аныяктарның болгаш студентилерниң үшкү Бүгү-делегей фестивалиниң доозулганы (4 арын).

Вьетнам улуска Хо Ши Миниң чугаазы (4 арын).

Тайбың дээш аныяк демиселчилерниң чаңгыс-эви болгаш найыралы

Быжыг болгаш үр тайбың дээш демисежип турар улус массаларның шимчээшкини күчүлүг күш болуп өскен. Империалистиг күрүнелерниң англи-америк блогунуң белеткеп турары делегейниң чаа дайынызга удур шимчээшкин хүн-бүрүде чоннуң улам-на калбак кезектерин хаара тудуп, бодунуң хүрээленинге чаа демиселчилерни хандыдып турар.

Аныяктарның болгаш студентилерниң тайбың камгалалының Берлинге август 19-та доозулган үш дугаар Бүгү-делегей фестивали болза, тайбың талалакчыларының күштериниң болгаш быжыгып турар чаңгыс эвиниң көдүрлүшкүннүг илерээшкини болган. Дайынның империалистиг кыпсыкчыларынга удур демиселге боттарының күзел-чүткүлүн, тайбың камгалалының херээнге бүгү күштерин бээринге беленин делегейниң аныяктары бүгү кижи төрелгетенниң мурнунга көргүскеннер. Тайбыңга ынакшылдыг демократтыг аныяктарның боттарының Бүгү-делегей слёдунга чоруткан төлээлери ам үеде бүгү чурттарның чүс-чүс миллион бөдүүн кижилериниң сагыш-сеткилин илереткеннер. Үр болгаш быжыг тайбынче чүткүл болза, кижи төрелгетенниң хөй нуруузуңуң чүткүлү болуп турар. Империалистиг араатаннарның талазындан организастап турар дайынны көөр хөнүү чок чоруктун ыдыктыг оду чүректеринде хып турар бүгү кижилер, күш-ажылдың кижилери тайбың талалакчыларының хүрээленинге кирип турар.

Кандыг-даа полицейжи кадыгдошкун хемчеглер, реакцияның кандыг-даа күчүлелдери, империалистерниң барыын-социалистиг чашпааларының кандыг-даа кажарлаашкынары тайбын дээш демиселчилерниң эрес-маадырлыын болгаш быжыг туруштуун кошкадып, тайбынның херээн камгалаарынга тайбыңга ынакшылдыг улустарның шиитпирлиин чайгылчаңнадып шыдавас деп чүвени фестиваль база катап көргүскен.

Исландиядан Австралияга чедир, Канададан Мурнуу Африкага чедир, Чилиден Малайяга чедир — бүгү чурттарга болгаш диптерге демократтыг аныяктарның өткүт үнү бо хүннерде дыңналып турган. Фестивальге 104 чурттардан хөй муң төлээлер киришкен. Фестивальдиң киржикчизи бүрүзү муң-муң оолдарны болгаш кыстарны төлээлеп турар.

Аныяктарның фестивалиниң төлээлериниң чаңгыс үн-биле бадылаан таңгыраанда чугаалап турары болза:

«Бүгү-делегей фестивалиниң киржикчилери бистер кижи төрелгетенге кыжаныр турар айыылды билгеш, бүгү чурттарның тайбыңга ынакшылдыг он-он миллион аныяктарының мурнундан байырлыг таңгыраавысты берип тур бис: чаа дайынның өскүп үнерин моондактаар дээш демиселге боттарывыстың бүгү күштеривисти бээр; тайбынның болгаш кижи төрелгетенниң дайзыннарының планнарын күүсетирбес болгаш илередир; эмин эртир чепсегленнишкинге удур, аныяктарның амыдырал байдалын экижидер дээш демисежир; бүгү чурттарның улустарының болгаш аныяктарның найыралын база тайбың кады ажылдажылгазын быжыглаар; бистиң Бүгү-делегей фестивалиниске кайгамчыктыыбиле илерээн бистиң чаңгыс эвивисти быжыглаар болгаш калбартыр; ол идепкейлиг демиселче чаа-чаа миллион оолдарны болгаш кыстарны хандыдар бис.

Улустарның тайбың кады чурттталгазынга үндезинни тургузуп турар беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбынның Пактызын чарар дээш кампанияны чорударынга бүгү күштеривисти салырывысты таңгыраглап тур бис.

Бо байырлалдыг шакта тайбынлың херээнге шынчы болурувусту таңгыраглап тур бис».

Бо таңгырактың чалбыыштыг сөстеринде тайбынче үгле оолдарның болгаш кыстарның чайгылыш чок күзел-соруун эвес, харын база чер бөмбүрзээниң бүгү бөдүүн кижилериниң күзел-соруун илередип турар.

Делегейниң чаа дайынының айыылын чайладыр төлээде, эки сеткилдиг бүгү кижилериниң шиитпирлиг ажыл-чорудулгазы эргежок чугула деп чүвени калбак улус массалар улам-на билип турар. Аныяктарның Бүгү-делегей фестивалиниң ужур-дузазы болза, тайбың дээш демиселчилерниң быжыгып турар чаңгыс эвин болгаш ёзулуг найыралын база катап тодаргайы-биле көргүскени болур.

Хосталгага ынакшылдыг корей улустуң төлээлекчилерин фестивальдиң киржикчилери изиг ынакшылбиле хүрээлээн. Тайбың дээш демиселчилерниң болгаш чаа амыдырал дың тургузуушкунунуң мурнуку одуруунда чоруп турар Кыдаттың, Польшаның, Чехословакияның, Болгарияның, Румынияның, Венгрияның, Албанияның улустарының оолдарынга болгаш кыстарынга фестивальдиң төлээлекчилери изии-биле байыр чедирип турганнар. Тайбың дээш демиселдиң идеязы Францияның болгаш Вьетнамның, Англияның болгаш Малайяның, Катышкан Штаттарның болгаш Кореяның оолдарын болгаш кыстарын, бүгү чурттарның аныяктарының төлээлекчилерин чаңгыс найыралдыг өг-бүледе катыштырган.

Аныяктарның үш дугаар Бүгү-делегей фестивали болза, тайбының политиказының чөленгиижи болгаш тугунун тудукчузу — Совет Эвилелинге, улустарның улуг башкызы— эш Сталинга демократтыг аныяктарның болгаш бүгү депшилгелиг кижи төрелгетенниң кызыгаар чок ынакшылын чаа күш-биле көргүскен.

Тайбың дээш демиселчилерниң бүгү-делегей слёду болза, дайынның империалистиг кыпсыкчыларынга удур демиселге тайбынның миллион-миллион аныяк салгакчыларынга улам-на улуг күштерни бээр.

Чаа дайынның айыылынга удур улустарның демиселин калбартыры, тайбың талалакчыларының хүрээленин улам быжыглаары, тайбынга ынакшылдыг улустарның серемчилин калбартыры амгы үеде ышкаш кажан-даа амыдырал талазы-биле мындыг чугула турбаан. Тайбынның херээниң эрге-ажыктары, чүс-чүс муң кижилериниң эрге-ажыктары тайбың камгалалының шимчээшкинин улам улуу-биле дыңзыдарын негеп турар.

Беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбынның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыынга 430 миллион кижилер боттарының аттарын салганнар. Эмин эртир боо-чепсегленишкинге удур улус массаларның шимчээшкини калбарып турар. Миллион-миллион кижилер Кореяда хан төгүүшкүннү соксадырын негеп, герман болгаш япон айтырыгларны тайбың арга-биле шиитпирлээри дээш демисежип турар.

Тайбың камгалалының шимчээшкининиң чедиишкиннери болза, тайбың дээш ёзулуг демиселчилерниң хүрээленинге сагыш оожумзураар чорукту болдурбайн турар. Бир эвес улустар тайбың камгалалының херээн боттарының холдарынга ап, ону туюлунга чедир камгалаар болза, империалистиг агрессорларның ханныг бодалгаларын боттандырбайн барып болур. Тайбың талалакчыларының хүлээлгези болза, дайынның империалистиг кыпсыкчыларының кижиге өжээнниг пропагандазынга удур быжыг тайбынның болгаш улустар аразынга найыралдың калбак пропагандазын чорудары болур. Дайын кыпсыкчыларының кем-буруулуг димзениишкиннерин илередириниң чепсээ болур тайбың камгалалының массалыг кампаниязы ам бир дугаар чергениң ужур-дузалыг.

Тайбың дээш, улустарның хосталга болгаш хамаарышпас чоруу дээш Совет Эвилелиниң шынчы демиселин тайбынга ынакшылдыг улустар хүн келир тудум-на улам күштүү-биле деткип турар.

Тайбынның херээнге шынчы болур дугайында Берлинге болган фестивальге кылган бузулбас таңгыраан күүседип турган, тайбың дээш аныяк демиселчилер бүгү-ниити тайбынның болгаш улустар аразынга найыралды быжыглаарының херээнге боттарының улуг салыышкынын киирерлер.

(«Правданың» мурнуку үүлүнден).

Тиилелгениң рапорттары

ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш И. В. Сталинның адының кырынга социалистиг кедээ ажыл-агыйның мурнакчыларының чоруткан рапорттарының кирери үргүлчүлеп турар.

Соңгу Осетин АССР-ниң колхозтары болгаш совхозтары тараа белеткелдериниң (кукуруза биле рис чокка) күрүне планын хуусаа бетинде 102,3 хуу күүсеткен, база кол культура—кызыл-тас белеткээриниң планын 118,6 хуу күүсеткен. Республиканың колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге 800 муң пуд тарааны дужааган. Оон иштинде кызыл-тасты 1950 чылга бодааргa 531муң пуд хөйну дужааган. МТС-териниң ажылдап бергени дээш тывыскан счёттарның талазы-биле күрүнеге тараа дужаалгазын колхозтар үргүлчүлеп турар.

Украина ССР-ниң Одесса облазының колхозтары болгаш совхозтары тараа культураларының дүжүдүн ажаап алырын организастыг эртирип, тараа дужаалгазының күрүне планын хуусаа бетинде 104 хуу күүсеткен. Кызыл-тас дужаалгазын 101,8 хуу күүсеткен. Колхозтар күрүнеге тараа культураларының, сорттуг үрезиннер дужаарының планын 150 хуу, база кориандрның үрезиннерин дужаар планын 122 хуу кылдыр күүсеткен.

Узбек ССР-ниң Андижан облазының колхозтары болгаш совхозтары күрүнеге тараа дужаалгазын (рис чокка) хуусаа бетинде 101 хуу күүсеткен. Колхозтар болгаш совхозтар үрезин-биле боттарын долу хандыртынган. Ол ышкаш торгу коконнарның дужаалга планын хуусаа бетинде 100,1 хуу күүсеткен.

Украина ССР-ниң Черновица облазы бо чылын эң бай дүжүттү өстүрүп ап, күрүнеге тараа дужаалгазының планын кукуруза-биле кады күүсеткен. Кол культура болур кызыл-тас белеткээрин күүсеткен болгаш эрткен чылга бодааргa, бо чылын 400 муң пуд хөй кызыл-тасты күрүнеге дужааган.

Оон-биле кады областың колхозтары мал чемнери белеткээриниң чыл планын 104 хуу күүсеткен болгаш сүт, дүк болгаш кедээ ажылагыйның өске-даа продуктуларының белеткел планнарын хуусаа бетинде күүседир деп хүлээлге ап турар.

Шахтёр хүнүнге уткуштур

Донбасстың алдарлыг дагжыларының рекордчу ажыл-ижи

СТАЛИНО. Донбасстың алдарлыг дагжылары шахтёр хүнүн чаа-чаа күш-ажылчы чедиишкиннер-биле уткуп турарлар. № 1—2 «Красный Октябрь» деп Киев шахтазында ажылдап турар ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутады, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Иван Залигураның забойщиктериниң бригадазы ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң рекордун доктаадып тургускан. Күш-ажылдың кылыгларын шынгыы хуваашпышаан, ол бригада сменада 420 дөрбелчин метр забойну кылып күүсеткен. Бүгү участоктуң дүн-хүнде онаалгазының 216 хуузу болуп турар 460 тонна хөмүр-дашты ол казып тып үндүрген. Бригаданың 21 кежигүннериниң кижи бүрүзү-ле нормазын ортумаа-биле 250 хуу күүсеткен.

Калинин аттыг Горлов шахтада Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Александр Тюренковка баштаткан бригада бедик ажыл-үүлени берген. 10 забойщиктер чаңгыс сменада онаалгазын каш катап ажыр күүседип, 306 тонна хөмүр-дашты казып тыпкан.

(СЭТА).

Социалистиг чарыш калбарган

КОПЕЙСК. (Челябинск область). «Челябинскуголь» комбинаттың шахталарында социалистиг хүлээлгелерни хуусаа бетинде күүседири дээш чарыш калбарган.

Шахтёр хүнүнге алдар болдурган эәлчегге туруп алгаш, «Копейскуголь» трестиниң № 201 шахтазының коллективи сес айларның онаалгазын хуусаа бетинде күүсеткен. Транспортёрнуң дүрген дажыырын ажыглаан чаартыкчы Баландиниң саналын нептереткениниң түннелинде күш-ажылдың бүдүрүмчелии дыка өскен.

«Калачевуголь» трестиниң шахтёрлары стахановчу әзу-биле ажылдап турарлар. Трестиниң коллективи пландан ажыр дыка хөй оттулар чүүлдү берген. Эң эки түннелдерни коллективтиң стахановчу ажылдыг шахтазы деп атты алган № 19 шахтаның дагжылары чеңдип алганнар. Ол шахта 26 эшелон ажыг хөмүрнү пландан дашкаар берген.

(СЭТА).

Чурттуң ховуларында

Тула областың улгатыр катыштырган кедээ ажыл-агый артельдери бедик бүдүрүмчелиг кедээ ажылагый техниказын, мурнакчы совет агрономияның чеңдип алыышкыннарын ажыглап тургаш, тараа культураларының дүжүдүн энир чылгызындан ийи катап ажыр өстүрүп алганнар. Оларның хөй кезии күрүнеге тараа дужаалгазының планын күүседипкеннер.

Дүжүт ажаап алыышкынынга кажан-даа ол хире хөй комбайннар, тракторлар, жаткалар, молотилкалар болгаш өске-даа машиналар киржип көрбээн. Областың тараа культураларлыг колхозтарының дүжүдүнүң дөрттүң үжүн машина-трактор станциялары ажаап турар.

Ульяновск областың колхозтары августуң 15-ке чедир күрүнеге тарааны энир чылын ол-ла үеге бодааргa дыка ажыр дужааганнар. Ульяновский районда тараа дужаалгазының планын энир чылдагызындан ийи ай бурунгаар күүсеткен. Ол районнуң колхозтары үрезин фондуларын база шуут долдур урганнар, МТС-териниң ажылдаанының хөлезинин төлээри-биле тараа дужаалгазын үргүлчүлеп турарлар. Ново-Спасский, Старо-Клаткинский, Николаевский, Барановский, Радищевский болгаш Павловский районнарның колхозтары күрүнеге тараа дужаалгазының планын хуусаа бетинде күүсеткеннер.

Орёл трестизиниң совхозтары тараа дужаалгазының күрүне планын энир чылдагызындан дыка эрте күүседипкеннер. Гектар бүрүзүнден 20 центнер тараа ап турар «Хомутовский» деп үрезин өстүрер совхоз пландан ажыр 102 тонна бир дугаар сорттуң үрезин көк-тарааны болгаш кызыл-тасты белеткел пунктуларынче киирген.

(СЭТА).

ВИННИЦА ОБЛАСТЬ. Крыжопольск районнуң «Третий решающий» колхозтуң колхозчулары бо чылын тараанын бедик дүжүдүн өстүрген. Колхоз күрүнеге тараа дужаар планын районда бир дугаарла хуусаа бетинде күүсеткен. Ам күскү тарылгага белеткел чоруп турар.

Чурукта: күскү тарылгага кызыл-тас үрезинин белеткеп турары.

Чуруу **Е. Копыттыы.** СЭТА-ның пресслишези.

Күскү тарылга әгелээн

Сибирьниң, Уралдың, Поволжьениң болгаш чурттуң өске-даа районнарының совхозтарында күзүн тарыыр тарааларның тарылгазы әгелээн. ССРЭ-ниң совхозтар Министерствозунуң август 10-да берген медээлерин ёзугаар алырга, ук тарылга эрткен чылдагызынга бодааргa 3 катап хөй шөлге чорутунган.

Удмурт болгаш Башкир АССР-лер, Курганск, Чкалов, Челябинск областарның болгаш Алтай крайның совхозтары күскү тарылганы чедиишкинниг чорудуп турарлар.

(СЭТА).

ВКП(б)-ниң Чаа-Хөл райкомунуң болгаш райкүүскомнуң илередип келгенин ёзугаар дүжүт ажаап алыышкынының мооң адаанда мурнакчыларын областың Хүндүлел самбыразынга киирип тур:

Воробьёв Петр Петрович—«Сталинец—6» деп комбайнның комбайнёру, ажаап алыышкынга хүн нормазын 120—125 хуу күүседип турар.

Түктүг-оол Ховалыг Чозунович—«Сталинец—6» деп комбайнның тракторизи, ажаап алыышкынга хүн нормазын 120—125 хуу күүседип турар.

Биженей Тоңгак Бичеоолович—Чаа-Хөл МТС-тиң тракторизи, күскү чер андарарының хүн нормазын 130—140 хуу күүседип турар.

Деспижек Михаил Тагбажыкович—Чаа-Хөл МТС-тиң тракторизи, күскү чер андарарының хүн нормазын 160 хуу күүседип турар.

Калзан Михаил Дапыянович—Сталин аттыг артельдиң колхозчузу, тараа кезер машина-биле хүн нормазын 130—140 хуу күүседип турар.

Биче-оол Кыргыс Майдырович—Сталин аттыг артельдиң колхозчузу, тараа кезер машина-биле хүн нормазын 140 хуу күүседип турар.

Оюрбаа Тоңгак Ириктолевна—Сталин аттыг артельдиң колхозчузу, сноп баглаар нормазын үргүлчү 125 хуу күүседип турар.

Күрүне-биле үзе санашкан

ШАГААН-АРЫГ. (**Телефон-биле**). Күскү тараа ажаап алыышкынының политик болгаш күрүне талазы-биле канчаар-даа аажок ужур-дузалыын чедир үнелеп билгеш, Улуг-Хем районнуң эш Т. Кук даргалаан Жданов аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң коммунистери болгаш комсомолчулары, база бүгү-ле эр, хөрээжен колхозчулары тараа ажаап алыышкынын чогуур үезинде доозар дээш эрес-шиитпирлиг калбак фронту болуп, август 3-те күскү ажаап алыышкынче кирген. Оон түннелинде, август 21-де 112 гектарның тараазын кезип ажаавышаан, күрүнеге дужаар тараа планын 106,7 хуу күүседип, күрүне-биле үзе санашкан.

Ол үениң дургузунда Жданов аттыг кедээ ажыл-агый артелиниң коммунистери эштер Кудажы, Бодаган, Топчун-оол болгаш комсомолчу Сангыл-оол, база колхозчулардан эштер Торлаа, Чыртак-оол олар хүн-бүрүнүң нормаларын 120—150 хуу чедир күүседип, колхозтуң эң дээре мурнакчылары болуп турарлар. База ол ышкаш тараа чидириглери-биле демисел калбарып, хана солун, агитхуудустар, көргүзүг самбыралары хүн-бүрү чаартынып, лозун, плакаттар колхозтуң ажаап алыышкын шөлдеринде дыка хөй-биле делгетинип, беседа болгаш солун номчулгалары чоруп турар.

Күскү тараа ажаап алыышкынының политик болгаш күрүне талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыын колхоз бүрүзүнге шак ынчаар организастаар болза, бистиң районнуң колхозтары күскү ажаап алыышкынны чедиишкинниг доозар дээрзи чигзиниг чок.

О. КЕНДЕН.

Сүт-Хөл районда дүжүт ажаап алыышкыны

СУГ-АКСЫ. (**Телефон-биле**). Сүт-Хөл район август 20-ге чедир 2875 гектар черниң тараазын кезип, ажаап алыр планныг тургаш, үгле 244 гектарның тараазын кезип, ажааган ийикпе азы 1,17 хуу күүсеткен. Бо байдалды ВКП(б) райкому болгаш райкүүском дөстүнер аргажок четпестерлиг-дир бис деп билинтеш, Сүт-Хөл районнуң бүгү-ле ажыл кылып шыдаар эр, хөрээжен ажылчы чоннарын тараа ажаап алыышкынынче деп кыйгырыг-биле бүгү күштү салганнар.

Райкүүскомче кээп турар сөөлгү үениң медээлери-биле алырга, Киров аттыг колхоз (даргазы Очур, партия эге организациязының секретари Дажы) 92 гектарның тараазын кезип ажааган. «Большевик» колхоз (даргазы Дембирел, партия эге организациязының секретари Метке) 43 гектарның тараазын кезип, ажааган болгаш күрүнеге, база МТС-тиң ажылдап бергени дээш натур төлевиринге 3,6 тонна тарааны дужаап, районда дээре черни ээлеп, мурнакчы болуп турарлар. «Большевик» болгаш Сталин аттыг колхозтар арбайны кезип ажаарын 100 хуу күүсеткеш, ол талазы-биле районда мурнакчы черни ээлээннер.

С. САНДАН.

Каа-Хемниң тараа ховуларында

Агаар-бойдус эки байдалдыг апарганы-биле чергелештир Каа-Хем районнуң бүгү колхозтары байлакшылдыг дүжүттүң ажаап алыышкынын массалы-биле калбарткан. Ажаап алыышкынның бөдүүн машиналары барык шупту ажылдап кирипкен. Кезилденің баштайгы хүннеринде 400 гектар шөлдүг тарааны колхозчулар кезип, ажаап алган. «Сталинчы орук», «Победа», «Ленинчи орук» болгаш өске-даа колхозтар чаа дүжүттен күрүнеге тараа дужаалдазын кидин-не чорудуп турар. Ховунуң корабльдери—комбайннар калбак делгем тараа шөлдеринде кайгамчыктыг күш-биле ажылдап турупкан.

Комбайн агрегаттарының коллективтери ажаап алыышкынның баштайгы хүннеринден эгелээш колхозчуларның идегелин шынзыктырган. «Сталинчы орук» кедээ ажылагый артелиниң чаагай бышкаш тараазын үш комбайн кезип, ажаап кирипкен. «Сталинец—6» деп комбайнның агрегаттарында ажылдап турар Анна Легкованың, Данил Мурыгиниң саналын ёзугаар комбайнёр эш Булгаков боду чоруур комбайн-биле, эш Голубцов «Коммунар» деп комбайн-биле шак графигин ёзугаар дүжүт ажаап алыышкынын чорудуп эгелээн болгаш ажылдың ийи дугаар хүнүнде олар бүдүн чартыктан өрү ийи нормаларны күүседип турган.

Колхозтарның хөй кезии тараа кургадыр чаа черлерни тургускан, оон ынай тараа кургадыр эрги черлерни септээн. «Сталинчы орук», «Большевик», «Победа» колхозтарда тараа кургадыр черлериниң бирээзи-ле дүн-хүн дургузунда 13 тонна тарааны кургадып турар. Колхозчу тараажылар дүжүттү чидириг чокка ажаап алыр, күрүнеге тараа дужаалдазын хуусаа бетинде күүседир дээш демисежип турар.

У. СЕМЕНОВА.

Хову бригадазы шалыпкын ажылдап турар

Чаа-Хөл районнуң «Победа» колхозунуң Терезинде эш Намзырай бригадирлээн бир дугаар хову бригадазы дүжүт ажаап алыышкынын элээн шалыпкын чорудуп, өске бригадалардан мурнакчы ажылдап турар. Бо бригада колхоз баштаар черинің бригадалар аразынга шилчиир Кызыл тугун чаалап алган.

Күрүнеге тараа дужаарының август 20-ге чедир график планын колхоз беш хонук бурунгаар август 15-те ажыр күүсеткен. Бригада 40 гектар тараа кескен болгаш оортан 50 муң 581 килограмм тараа савалап алган.

Тараа ажаап алыышкынында колхозчу Өглүк онаашкан ажыл нормазын хүн-бүрүде 120—220 хуу, колхозчу Көк—190 хуу күүседип турар. Хөрээжен Чүсүмаа бастырган тарааны кургадып, дензилеп савалаар талазы-биле ажыл нормазын долдур күүседип турар.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

Бо хүн—совет улус шахтёрларның хүнүн демдеглеп турар

Шактёржу сөс

Бажыңнарның соңгаларының шилдери болгаш контоража кел-чораан шахтёрларның бөрттеринде көстүктери кежээки херелге чайынналып турган. Ийиги ээлчегниң шахтёрлары ажылын дооскаш, суурже чаныып тургулааны ол.

Шахтёрларның мурнунда делгем хөректиг, калбак шырайлыг, чоон үннүг эр чоруп олур.

—Эш начальникке канчап ужуражып болурул? — деп айтырдывыс.

—Начальник кабинединде чап-чаа олурган кижи—деп ол кижи бир-ле чүвеге белеткенген ышкаш, холунда херектер папказын тудуп алган, чугаалады. Ол, партия организациязының секретари сураглыг шахтёрларның бирээзи, планны 200 хуу күүседип турар эш Букольцев болган. Шахтёрларның хүнүнге бүдүрүлгениң белеткелдерин хынап чугаалажыр дээш коммунистер чаа тутхан клубта чыглып турган.

— Улуг баштынчының мурнунга шахтёржу сөзүвүс берген улус бис. Шахтёрларның хүнү-даа чоошкулап келген. Ажылдың түннелин кылып тур бис. Шахтёрлар-биле харын хөөрежип көрүнер—деп секретарь чугаалай-дыр.

—Силерни мен шахтаның начальниги эш Михайлов-биле таныштырып каайын—дээш, бисти ооң кабинединче эдерди берди.

Шахтаның начальниги Михаил Афанасьевич Михайлов даг мастериниң отчёдун ап олурган. Олар чугаазын доозупкан турган. Бис мендилешкеш чоруувус дугайын чугаалап бердивис.

— Бистиң шахтада стахановчулар хөй. Бүрбү, Барымаа, Солодовников, Клепиков, Попова ... (дыка хөй шахтёрларны адаан). Бистиң шахта шахтёрларның хүнүнге улуг белектерлиг ужуражып турар. Чыл чартыының планын 120 хуу күүседип, хөмүр-даш чүдүрер планны 110 хуу күүседип тур бис. Дүн-хүннүң планының күүселдези 110—115—120—128 хуу кылдыр өзүп турар.

—А эш Бүрбү-биле канчап ужуражып болурул?—деп, айтырдывыс.

—Ол ам дыштанып турар. Үшкү сменада кижи.

Начальник биске ооң бажынын айтып берди.

• • •

Чазадак сынныг, сиирешь эьт-ханныг, чаак салы дырбылдыр үнүп келген, кара хавактыг, топтуг характарлыг, мырынай аныяк оол. Ол оол чугаа аайы-биле хүлүмзүреп, ажылчы холдарын өьжүнден куду сыйбагылап каап олурган.

—Силерниң адынар кайзы боор? деп айтырдым.

—Виктор Демиртенович дээр ийин.

—Шахтага каш чыл ажылдап келдинер?

—Чаа, мен-даа үр эвес ажылдап турар кижи мен, 1943 чылдың 8 айның 1-ден бээр, ам үүгле 8 чыл бооп турар мен.

—Оо, үр болган-дыр силер!

—Үр үүү боор ында.

—Ам каш харлыг силер?

—1924 чылда бо Ээрбекке төрүүнген кижи мен. Оон бээр үр-даа болбаан. Бо чыткан Мешпек даггa хой кадарып, койгун сүрүп, ойнап чораан черим бо, ам кээп алдын өртектиг хөмүр-даш казып турар апарган, мындыг мен. Ону шагда кым бодап чораан боор—дээш, Мешпек дааннe Виктор хүлүмзүредир көрүп алган, бир-ле чүвени бодап олурган.

—Көрбес бе, силер дээрге мырынай аныяк-тыр силер. А кылып турар ажылынар канчаар-даа аажок алдарлыг. Совет Тываның алдарлыг шахтёрларының бирээзи апарган. Бо дугайын сонуургадып көрүнерем, Виктор Демиртенович—деп дилединис.

Виктор папирозун кывыскаш, оон ыжын ээргиштелдир үндүр үрүпкеш чугаалап эгеледи:

—Чүнү чугаалар боор. Хүлээлгемни шыдаар шаам-биле күүседир дээш оралдажып-ла чоруур мындыг мен. Ээрбекке, Бай-Хаакка болгаш Кызылга эге школага өөренип чораш, башкыларның чугаазындан черниң каттарын, чер иштинде кандыг чүвелер барын дыннааш ону кончуг сонуургап чораан кижи мен. Ажылдап тургаш, ону бо-ла сактып кээр мен. Ачам шахтага ажылдап тура, ол ажылды кончуг солун кылдыр чугаалаар, кижи. 1943 чылда комсомолга киргеш, Тывага аныяк үлетпүрүү хөгжүдер херекке бодумнуң үлүүмнү киирейн деп бодай бердим. Ынчангаш ажылдап кирген мен. Баштай хөмүр-даш чүдүрүп турдум. Хоочун шахтёрларның үлегерин өтүүп-ле, хүүрек, кускун-хаай ны канчаар тударын, черни канчаар тепсирин, хөмүрнү канчаар казарыл деп чүвени айтыртып, өөренип эгеледим. Хүнде болгаш айда кылыр үлүүмнү үргүлчү-ле 100 хуудан өрү күүседип турган мен. 1948 чылдала мени стахановчуларның санынга эн баштай каткан. Ол мени улам сорук киирген. Мен ол чаагай атты ышкынмас дээш туржу берген мен. 1949 чылдан бээр забойщик боллум.

Виктор Бүрбү Ээрбектиң хөмүр-даш шахтазының стахановчузу. Ийи удаа хүндүлел бижик-биле шаннаткан. Бо чылын күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүн талазы-биле бедик көргүзүглерлиг болганы дээш «РСФСР-ниң оттулар чүүлдүң шылгаракчыларының демдээ» деп демдек-биле шаннаткан. Эш Бүрбү район Совединиң депутады болгаш комсомол организациязының идепкейжизи—деп, шахтаның ажылчыннары биске тайылбырлап турган.

Бүрбү майкалыг олурган, ынчангаш ооң демдээ көзүлбейн турган. Бис демдекти сонуургааш, эш Бүрбүден дилединис. Эш Бүрбү бажынче кире халааш костюмунда демдээн биске көргүстү. Заводтар чуруп каан, үстүнде сылдыстыг, ийи талазында шахтёр демдектерлиг ак-көк өннүг демдекти холдар дамчыштыр көрүп тура айтырдывыс:

—Бо демдек-биле силерниң шахтадан каш кижи шаннаткан силер?

—Дөрт кижи: эштер Солодовников, Иконников, Клепиков—деп эш Бүрбү чедир санавады. Ынчалза-даа:

—Дөрт дугаарында эш Бүрбү бодуп—деп, ол үеде ында олурган чаъзылдырыкчы эш Обедин немеп кагды.

— Моон ажыл кайын көстүр. Мен Силерге шахтаны көргүзүп көрейн—дээш эш Бүрбү бисти баштааш шахтаже чорупкан. Бүрбү делгемделгем базымы-биле, Элегестиң олбо талазынче айытпышаан, ында төрүүнүп турар улуг иштерни хайныккан сорук-биле тайылбырлап чору.

—Чер иштинде байлак-даа хөй-ле. Шаанда чон үүгле даштында даштарны көрүп чораан боор-дур ийин. Ам мону көрбес бе! Мээң кырын кырлап, дажын октап ойнап чораан черим бо, ам моон дүвүн чиндип, ооң байлаан казып турар-дыр бис. Дуу ол хем кыдыында казып каан чер чыдыр бе? Орта ам Элегестиң улуг электри станциязы турар. Хөмүр-даш тывыжын удавас, бүрүн механизаастап алыр бис. Дуу ол хем аскында бистиң пилорамавыс бар.

Шахтаже машиналар даг баарыбиле шуужуп кээп тургулааннар. Бирги, ийиги уургайларны эртивис. Мешпектиң хаяларлыг бажы ак-көк дээрде үстүкен ышкаш, а ооң ханы дүвүнде маадырлыг ажыл хайнып турар.

Үш дугаар уургайның иштинден демир вагонеткаларда хөмүр-дажын долдур чүдүргүлээн, дажыкчылар чүткүп үнүп тургулаан.

—Кедээр турунар, вагонетка келди!

—Бо ийи дугаар ээлчегниң улузу, оларны ам бис солуур бис — деп Бүрбү тайылбырлады.

Ооң дараазы-биле беш шахтёр чер ишти чырыдар лампаларын туткулап алган, арыннары кара-кара апаргылаан, хөглүү аайжок үнүп келдилер.

Ооң бирээзи:

—Ам дораан чаза тепсир—дейдир. Олар: стахановчу-забойщиктер эштер Иконников, Парымаа, Макарин, Чанчиков, Болченко, Тонких олар болган. Олар планын 150—200 хуу чедир күүседип турар.

—Че Виктор, дүүн чежени үндүрдүн?—деп Иконников айтырды.

—199 хуу болган-дыр. Кандыг чер таварышкан—деп, Бүрбү 200-ке бир хуу четпейн барганынга арай хомудап чугаалай-дыр.

—Ол-даа канчаар. Бо хүн дүне 200-ке чедирер чүве—деп немеп кагды.

Шахтёрлар-биле, хөөрежип турар аравыста эш Бүрбү өөрүнчүү чугаалады:

—Чоокта чаа биске Челябинск, Кемерово, Черногорск ышкаш улуг үлетпүрлүг черлерден чаа даг мастерлери келген. Силер даг мастериби-биле чугаалажып көрүнер—деп биске сүмеледи.

Ынчап олурувуста база бир вагонетка үнүп келди. Шахтёрлар уургайже далаштыы-биле хаа кирипти-лер.

—Даг мастерин чалап көрүнер?—деп дилединис.

Элээн каш минута эрткен соонда уургайның иштинден катыңмзаан хөглүг, аныяк кижи үнүп келди. Ол холунда база-ла лампа тудуп алган, шахтёр бөрттүг, гимнастерхалыг болган. Бис баштай эр кижи деп билген бис—аныяк мастер кыс болган. Ол уруг ында машинада хөмүр чүдүрүп турар ийи уругже көргеш:

—Дүрген-дүрген чүдүрүнер уруглар!—деп кыйгырды.

—Даг мастери бо!—деп, эш Бүрбү айытты.

—Чипосова Нина Павловна—дидир. Ол Челябинскиден келгеш, ам каш-ла хонуп турар. Биске ийиги ээлчегниң ажылының дугайын чугаалады: ээлчегниң планы 100 хуу чедир күүсетинип тур. Харын дажыкчылар четикпейн турлар.

—Белеткел кылып доозулган. Ам хөмүр-даа кутулуп-ла үнер эвеспе!

Ол сөстер Бүрбүнүң сеткил соруун талаштырыпкан. Забойщик дүнекиниң 12 шагынга четикпейн турган.

• • •

Тыва автономнуг областың ажылчы чоннарының эш Сталинга чоруткан чагаазында шахтёрларның хүлээлгезинде мынча дээн: «Хөмүр-даш уургайы—бүдүрүлге планын декабрь 5-те—Сталинчы Конституцияның хүнүнге чедир күүседип доозар, чарыгдалдың нормазын кудуладыр, дузалал материалдарын 5 хууга кудуладыр, хөмүр тывыжының планын 10 хуу ажыр күүседир». Бо сөстер Бүрбүнүң чүрээнде хып турган: тывар-ла, тывар-ла!...

Августуң 21-ниң дүнезинде Бүрбү 11 шакта шахтаже ол хайныкан күзели-биле далажып чорупкан. Оружка чоруй, баштынчыга берген шахтёржу сөстерниң дугайында бодангаш, уургайга чеде хонуп келгенин безин эскербейн барган.

Даг мастери шагда-ла уургайның иштин ылаптап хынааш, уургайның начальнигинге бүгү чүве шупту белен деп илеткеп каан.

Бүрбү ажылчы хевин кедип алгаш, ээлчегде өөрү-биле кады бо удаа начальниктиң даалгазын манап турган.

Уургайның начальниги шахтёрларның кылыр ажылдарын хуваап тура:

—Эш Бүрбү үшкү забойга ажылдаар. 18 тонну чугаажок үндүрер!—деп допчузу-биле чугаалаан.

Бүрбү бодунуң өөреникчизи Обедин-биле кады забойже чорупкан. Олар 150 метр хире ханылап кире бергеннер.

—18 тонн... Кандыг чер болурул?.. Канчап күүседирил?...

Бүрбү мынчаар бодавышаан, уургай иштинче кирипкен. Ооң караа чаңчыгып калган. Уургайның иштин—үттү дургаар: Үстүнде, ийи талазындан, өөге ыяштар-биле иткиштегилеп каан. Кандыг даш таварышканыл деп, бичии борбак хөмүрнү кускун-хаайы-биле оя шаапкаш, ызырып көрген—диштерге дызыңайнып турар—ынчааргa-ла амыр эвес чер онаашкан.

Бүрбү черни, ооң даш, довураан көргеш-ле эндевес—ындыг чер-дир деп билип алыр. Эрткен дүне 85 сантиметр ханылаан. А бо удаада 1 метр ажыр ханылаар деп шиитпирлеп алган. Казар черин чаза тсвистирери-биле детенаторну сугар үттерин белеткеп алган чер тепсир мастер Дүктүг-оол келгеш, хамык херекселин белеткээш, медээзин берипкен:—камгаланыңар!

Уургай иштинге забойщиктер айыл чок черге дыннап чыдарга — дирт-ле дээн. Хей таразын дээш олар кезек манап чыткылааннар. Бүрбү 18 тоннаны бодап келгеш далашканындан чүрээ тиккиледир соп турган.

Че, ам казып кирип тээли.

Бүрбү үстү ийи метр, адаа үш метр болгаш бедии ийи метр чыгам дөрбелчин черниң хөмүрүн буза шаап, бурунгаарлап бар чыткан. Фонарик-биле чырытпышаан, буза шапкаш-ла, хүүрээ-биле хөмүрнү забой аксындан үндүр эжип бар-чораан. Дүн изиг минуталар-биле биллиртпейн эртип турган.

«Эш Сталин бистиң чагаавысты алган. Хуусаа кээрге, че, шахтёржу сөзүңер күүсетинди бе деп айтырар апаар. Ие, алган сөзүвүстү шынзыттывыс, эш Сталин» деп илеткээр херек. Ынчангаш Бүрбү кускун-хаайы-биле хаялар дег хөмүрлерни көрзеңгилештир хоора шаап-шаап бурунгаарлап бар чораан. Даг мастер маанажып кээп, оваалганган хөмүрнү вагонеткалар-биле дажып үндүрү, машиналарга чүдүрүп тургулаан.

Кадыг берге дүнеки ажыл-биле карангы дүн билдиртпейн эрте берген. Сменаның ээлчээ төнген деп мадаа болу берген. Бүрбү забойдан ыраксаваан, ынчалза-даа шактёржу чурум ёзугаар дараазында ээлчегбиле таңныыл ышкаш халажыр апарган.

Уургайның аксынга үнүп кээрге, хүн шагда-ла бедээн—эртенгиниң 8 шак ажып турган.

Шахтаның начальниги Бүрбүге уткуй кылаштап келгеш:

—Байыр чедирип тур мен! Нормаларны 220 хуу күүсетинер!— дээш байыр чедирип, холун тудуп турган.

—Эш Сталинга айыткан шахтёржу сөстү шыназыдар дээш белен бис!—деп Бүрбү таңгыраглаан.

Л. ЧАДАМБА.

Степан САРЫГ-ООЛ.

АЖЫЛЧЫННАР ЫРЫ

Хаварыктан каңнатынган
Кадыг, мөге холдарывыс
Улуг, чаагай хосталганын
Узанынга тиилеп үнген —

Чалым хая, дагның, черниң
Чажыттарын үжеп тыпкаш,
Чагырып ап шыдашкан бис.

Совет чурттуң кажан шагда
Чоргаарланыр мөге күжү —
Бүдүрүлге заводтары
Бүзүрелдиг холувуста —

Демниг, хостуг чогаадылга
Делегейни магадаткан
Тергиин шевер дарганнар бис.

Чурттaлганы, тайбыңшылды
Чуруп каастаан холдарывыс
Пролетарлыг делегейниң
Мунгаш оруун чырыткылаан —

Баскан хөрүк, каккан дөьжү
Мактал, алдар, хүндүлел дээш
Маскавысты быжыг тудаал!

Олар сөзүн—ээлээннер

Бо хүн бистиң бүгү чуртувус даг-жыларның байырлалы—Шахтёр Хүнүн күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн-биле демдеглеп турар.

Бо чылын Тываның даг үлетпүрүнүң бүдүрүлгелеринде ус-тывышчы аргадан ажылдарны күрүне системазынче шилчидерин организастаарын долузу-биле боттандырган. Ол хемчег болза, ССРЭ-де алдын тывыжының хөгжүлдезинге база бир төөгүлүг базым болган. Ол болза, даг аар күш-ажылын чиигедип, калбак механизацияны нептередип, техниктиг билиглерниң, даг-жыларның материалдыг байдалының болгаш культуразының деңнелин бедиткен.

Совет чазак болза, бистиң чуртта хөмүр-даш казыкчыларының ажыглап турары бүгү чээлилерни тарадып нептереткен. Трестиниң он-он удуртукчу болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары тускай аттарны шагда-ла чеьдип алганнар. Инженер эш Коротков, техниктер: Бронников, Горбунков, Волков, Иванов хөй чылда ажылдаан алдар-хавыяазы дээш чазактың дээди шаңналдарын алганнар. Тываның даг үлетпүрүнүң эн эки стахановчулары эштер Точи-оол Күжүгет, Иргит Шожут болгаш Васильев—«Хүндүлүг даг-жы» деп бедик атты алганнар. Бо чылдың иштинде бистиң бүдүрүлгеливис болза, чаа механизмнер, станоктар, чепсек-херекселдер-биле хандыртынган. Ийи чаа гидровликтиг херекселдерниң тудуушкуну доозулган. Участоктарда чаа-чаа компрессорлар, электрогенераторлар, гидромониторлар болгаш өске-даа хөй-хөй херекселдер ажылдап турар. Тывага ажылдаары-биле даг үлетпүрүнүң хөй-хөй тускай эртемниглери база чеьдип келген. Хөй-хөй чурттaлга бажыңнары, чаа магазиннер, клубтар, кызыл булуннар, чунар-бажыңнар электростанциялары туттунган.

Шахтёрнуң Хүнүн бистиң коллективив берге күш-ажылдарны ажып тиилээри-биле болгаш алдын тывыжының темпилерин бедидери-биле уткааннар. Трестиниң бүдүрүлгелериниң аразындан Чиңге-Каттың коллективи бирги черге-де депшип үнген. Шахтёрнуң Хүнүнге алдар кылдыр стахановчу ээлчегге турупкаш, Чиңге-Каттың ажыл-ишчилери болза, 20 хүннерниң дургузунда хуусаа бетинде 8 айның планын күүседирин доосканнар. Алдын тывыжының темпилерин хараалчылар база бедидип турарлар. Транспортчуларның коллективи боттарының онаалгаларын ай санында-ла күүседип турар.

Күш-ажылдың мурнакчы методтарын шингээдип алган стахановчуларның саны өзүп турар. Даг мастерлери Ручкиниң, Бизинниң, Железцовтуң, забойщиктер, мониторщиктер Шожут, Шырап, Тодняков, Рюмин, Соколов болгаш өске-даа он-он мурнакчыларның бүдүрүкчү чедиишкиннеринге трест чоргаарланып турар. Ажылчыннарның барык 30 хуузу ортумак-депшилгелиг нормаларны ажыр күүседип турар.

Ажыл-агыйжы эвес чорук-биле демиселди чорутпушаан, трестиниң коллективи болза, ажылга орулгалыг чорукту болгаш бот-өртектиң чиигелдезин чеьдип алган.

Партияның болгаш чазактың салган сорулгазын күүседири-биле келир чылын бистиң областың даг-казымал үлетпүрүнге разведка ажылдары дыка улгадыр деп турар болгаш ол болза, тывыш ажылының өзүл дезинге, механизацияны күштелдиреринге күчүлүг суурну тургузар база Тываның даг-жыларының амыдырал чурттaлгазының болгаш культурлуг деңнелиниң улам ынайгы көдүрлүүшкүнүн экижидер.

Бо хүн, эрткен чылда бодунуң ажылының түннелдерин үндүрбүшаан, Тываның даг ажылчыны кижи бүрүзү, күрүнениң мурнунга бодунуң хүлээлгезин медереп билир ужурлуг болгаш аңгы-аңгы участоктарда ам-даа хожудап турар четпестерни чок кылып узуткаарының талазы-биле ажылчын кижиниң бодундан хамааржып турар бүгү аргахемчеглерни боттандырары чугула.

Бо хүнгү байырлалдың бүгү чайыннанчак өөрүшкүлели турза-даа ажылда ам-даа чедир кылдынмаан хөй санныг сорулгаларның дугайын чугаалаары эргежок чугула. Оларның кол-колу болза, бүдүрүлгелериниң ажылының боттуг, тодаргай удуртулгазы, ажылдың техниктиг бүдүрүлгезин үргүлчү үреп турары, каадырлар-биле ажылдың кошкак болгаш культур-чырыдыышкын ажылының деңнелиниң ам-даа чавызы болуп турар. Коммунистер болгаш комсомолчулар, Тываның бүгү стахановчу даг-жыларының отряды болза, улуг Сталинга чоруткан чагаада Тываның ажылчы чоннарының хүлээп алган хүлээлгезиниң хуусаа бетинде күүселдези дээш чоруп турар чарыштың чаа чалгыын улам көдүрер ужурлуг.

Большевикчи шүгүмчүлел болгаш бот-шүгүмчүлелге үндезилеп, ажылдарны организастаарын улам экижидерин чеьдип ап, кышкы үеде ажылдарга чедиишкинниг белеткениң, техниктиг өөредилгени күштелдирип, стахановчуларның дуржулгаларын өөренир болгаш нептередирин, чогаадыкчы болгаш рационализаторжу угаан-бодалды хөгжүдүп, даг-жыларның амыдыралының дугайында улуг сагыш-салыышкынын чорудуп, эн кызымак ажылдаары Тываның даг үлетпүрүнүң бүгү ажылдакчыларындан негетинип турар.

Большевик партияның удуртулгазы, даг-жыларның кызымак күш-ажылы Тыва областың, бай казымал байлаа, Төрээн чуртунга, партияга улуг Сталинга совет улустуң изиг ынакшылы — бо болза, трестиниң коллективи бодунуң шахтёржу сөзүн алдарлыы-биле күүседип шыдаарының үндезини болуп турар.

Полковник **В. НАЛИМОВ,**
«Тыва алдын трестизинин» эргелелиниң даргазының оралакчызы.

Чиңге-Каът даг үлетпүрүнүң кижилери болгаш ажыл-ишчилери

Чиңге-Каът бистиң совет Тыва облазывыстың база бир аныяк үлетпүр чери. Ооң чурттакчылары совет даг-жыларның алдарлыг армиязының база бир улуг эвес коллективи болуп турар.

Чиңге-Каттың кижилери боттарының күштерин болгаш билиглерин күрүненин, улустуң херээнге киирип турар. Тывыш бүрүзү-ле Төрээн чурттуң байлаан көвүдедип, станоктар-биле машиналарны шимчедип, кижиниң чурттaлгазын улам экижидип турар болгай.

Каш-ла чылдар мурнунда аңаа черлик аңнардан өске чүү-даа турбаанынга бүзүрээри безин берге.

Кежээки имирде дагда ол суурга чоокшулай бээрге—электриниң хөй-хөй оттары ырактан-на көстү бээр. Суур чоокшулаан тудум-на ооң оттары улам-чайыннаныл, бажыңнарын хевирлери тодарап келир.

Тываның даг үлетпүрүнүң бүгү бүдүрүлгелериниң иштинден Чиңге-Каттың даг-жыларының улуг эвес коллективи беш чылдың дургузунда күш-ажыл талазы-биле бирги черге-де турып турар. Чиңге-каътчылар дайын сөөлүндеги бир дугаар беш чыл планын хуусаазында бир чыл бурунгаар күүсеткеннер. Олар болза, барык үргүлчү чарыштың эгелекчилери болуп, база ол коллективтиң колонназының кырынга даңгаар-ла Тываның даг-жыларының бүдүрүлгелериниң шилчиир Кызыл тугу киискип келген.

Чиңге-Каттың ажыл-ишчилери сес айның планын хуусаа бетинде август 20-де күүсеткеш, бирги черге-де болганнар. Олар чаалап алган тугун бо хүн база-ла быжыг тудуп, бүгү областа даг үлетпүрүнүң күш-ажылының мурнуку одуруунда барганнар.

Күш-ажылчы чедиишкиннер алачаягаарлаашкын-биле чеьдип келбээн, ол болза, бүдүрүлгениң директорундан эгелээш анаа ажылчынга чедир ажылдың бичезинден-даа өкпелевес, улуундан-даа кортпас совет кижилериниң күш-ажылының үретүннели болур.

Даг үлетпүрүнүң директору Александр Прохорович Квасниковтуң сүмезин болгаш дузазын дилеп, кижи бүрүзү-ле аңаа бо-ла чеде берген турар. Ооң бүгү амыдырал чурттaлгазы Төрээн чуртунга ак-сеткилдиг бараалгаарының үлегер-чижээ болур. Квасниковтуң даг-жы өннүктери Донбасста база хөй, ону Черногорканың даг-жылары кончуг эки билирлер. Тываның Хараал алдын черинге Александр Прохорович 15 чыл дургузунда могаг-шылаг чок ажылдап келген болгаш беш чылдың дургузунда Чиңге-Каът алдын черинин коллективинин ажылын идепкейлиг удуртуп турар.

Ажылга бердингени, амыдыралчы патриотизм, хөй чылдың дуржулгазы чыл-чылда күш-ажылчы тиилелгелерни ооң чеьдип алырынга дузалап турар болгаш ол бүгүлер ооң чаа каадырларны дадыктырарынга улуг дузаны база чедирген. Чиңге-Каът болза, ажылчыннарның 90 хуузу тыва ажылчыннар болуп турар даг үлетпүрүнүң карачаңгыс бүдүрүлгези болур.

Беш чыл мурнунда эн чоокку сумуларның көшкүн араттары Даваа, Дамбыш, Шырап, Шожут, Киваа, Очур-оол, Кара-оол олар эш Квасниковка чеьдип келгеннер. Дарга оларны эки хүлээп алган болгаш ак-сеткили-биле оларны ажылга өөредип каан.

Беш чылдың мурнунда Иргит Шырап мониторщиктиң нарын мергежилиниң өске-даа орус эштер ооң өөренирингe ээлдээ-биле дузалап бергеннер. Ооң түннелинде Иргит Шырап чурттуң база бир алдарлыг кижизи болу берген.

Министрниң дужаалын ёзугаар Иргит Шырапка «Хүндүлүг даг-жы» деп бедик атты тывыскан. Ол ат болза, чаагай күш-ажылының бедик демдээ болур-дур. Даг-жы Иргит Шыраптың ынак Төрээн чурттунуң мурнунга кылып күүсеткен ажыл херектери дыка улуг.

Чиңге-Каттың даг-жыларының коллективи чаңгыс эптиг өг-бүле болуп чурттап турар. Оларны акы-дуңманын найыралы быжыглап турар. Даг-ның хоочун орус мастери Константин Георгиевич Можаровтан Иргит, Шожут, Даваа болгаш ооң-даа өскелер өөренип турар. Олар болза, ол дуржулгалыг мастериң сүмезин кичээнгейлиг шиңгээдип ап, ооң арга-мергежилдеринге өөренип ап, бүдүрүлге коллективиниң бүгү ажылы дээш харыысалгалыг болурунга ооң база-ла өөренип ап турарлар.

Чиңге-Каттың ажылчы коллективинге бүгү ажылчыннар болза, бо хүн боттары чурттуң бүрүч эьлери бис деп санатынып турарлар болгаш олар ажылчын аңгының хүрээлениңге кирип, чамдыктары ам мастерге чедир мергежий бергеннер. Чүгле сөөлгү ийи чылда партия эге организациязы болза, үндезин чонда депшип үнген ажылчыннардан бодунуң хүрээлениңге 12 ажылчынны хүлээп алган.

Бо хүн Чиңге-Каът танытынмас болу берген. Ооң кижилери база өзүп сайзыраан. Бижик билбес чорукту узуткаарының талазы-биле бөлгүм кичээлин удавас доозар, ында 28 тыва ажылчыннар эки өөренип турарлар. Комсомолчу өөреникчилер Дамбыш, Очур-оол, Даваа хөй күштү үндүрүп тургаш, эки түннелди чеьдип алганнар.

Чиңге-Каттың ажылчыннарының коллективиниң амыдыралы ам улам өөрүшкүлүг апарган. «ВКП(б) төөгүзүнүң допчу курзун» өөренириниң талазы-биле база ийи бөлгүм ажылдап турар. Клубка чаа-чаа киноларны үзүктел чокка доктаамал үүп турар. Уран-чечен бот-чогаадылга ажылының бөлгүмү бодунуң концерттерин даг-жыларга үргүлчү көргүзүп турар. Бай-Тайга районнуң төвүнге ийи удаа оюн көргүскеннер. Клубтуң библиотеказында совет литератураның 100—100 чаа номнары бар. Даг-жыларның бажыңнарында радио, электри база бар. Суурда чедиш чыл школазы ажытынган. Ийи магазин, чунар-бажың, хлеб быжырар чер доктаамал ажылдап турар.

Чиңге-Каътка хүннүн-не аныяк, кыр ган араттар кээп турарлар. Олар болза, келир үедеги бай, индустриалдыг Тыва областың база бир коллективиниң хевири кылдыр ону көрүп турарлар.

Чиңге-Каттың даг-жылары Шахтёр Хүнүн уткаан боттарының байырлалдыг хуралынга күш-ажылдың боттуг түннелдерин үндүрерлер. «Шахтёр хүнүнге» алдар кылдыр алган чарышка тиилелгези дээш шилчиир Кызыл тукту областың төлээлекчизи ол коллективке база даг-ын тыпсып бээр. Эн эки кижилерге янзы-бүрү шаңналдарны база тус-тус тыпсыр. Бо шакта кижи бүрүзү улустарның аас-кежииниң чаяакчызы болгаш улуг өннүү эш Сталинга боттарының хемчээл чок өөрүп четиргенин илередирлер.

А. ЛЕПЕШКИН.

Тудугжулар бригадазының бүдүрүлге хуралы

Улгатыр катышкан «Кызыл партизан» колхозта тудуг бригадазының бүдүрүлге хуралы болуп эрткен. Колхозта тудугнуң чоруп турарының дугайында информацияны тудугжулар бригадазының бригадири эш А. В. Буриков кылган. Бодунуң чугаазынга эш Буриков 1951 чылдың бирги чартыында тудуушкун оожум темпилер-биле чоруп келген деп айыткан.

Бо үениң дургузунда 600 мал кирер чаңгыс кажаа, чаңгыс чуртталга бажыңы болгаш чуртталга бажыңнарынга үгле тос чудук кескен турар. А бо эртип турар чылда 17 чуртталга бажыңнары, үрезин шыгжаар склад болгаш өске-даа тудуглар тургузар ужурлуг болуп турар.

Бодунуң чугаазынга бригадир болза, тудуг ажылының оожум чоруп турарының чылдагаанының фактыларын илеткээн. Частың эге үезинде тудугга белеткетинген 3000 ыяш материалдары тудуг шөлүнче шупту сөөртүнмээн, а ам болза, аштатынмаан орук-биле ону сөөртүү дыка берге болуп турар.

Тудуг материалының чогуур санының четпейн турарындан бызанчыларның хөй шак эртирери үргүлчү болуп турар. Тудугнуң планын күүседиринге улуг шаптык ужураштырып турар чүве болза, тудуг бригадазында ам-даа быжыг күш-ажыл чурумунуң доктаатынмааны болуп турар. Бригадирниң болгаш колхоз баштаар черинин талазындан контроль чок чорукту ажыглап, чамдык бызанчылар ажылга аажок озалдап кээр, ажыл хүнүнде четче бызанчаас таварылгалар бар. Күүсетинип турар ажылдарының шынары дыка куду. Бригадада беш звенолар бар, ынчалза-даа ажылчын күжү деңгеэс чардынган. Чижээ, бызанчы эш Топчуның звенозунда дээре мастерлер бар болуп турар, а эш Тамбаның звенозунда бызанчылар четпес практикалыг, эвээш дуржулгалыг болуп турар.

Хуралга үче чугаалаан эш Хорлуу болза, аңгы-аңгы бызанчылардың күш-ажылының бедик эвес бүдүрүкчүлүг чоруунуң чылдагаанны болза, оларга хүн-бүрүнүң онаалгазын бригадирниң талазындан дүрген бербезиниң ужурунда деп айыткан. Чамдык хүннерде ажылдың түңнелин үндүрбейн баар чоруктар бар болгаш тудугжулар боттарының нормазын каш хуу күүсеткенин болгаш каш күш-хүнү ажылдап алганын билбейн турарлар.

Тудуг бригадазының составында 25 кижиден боттарының бүдүрүлге нормазын чедир болгаш ажыр күүседип турар эки ажыл-ишчилер бар. Чижээ, чурттарга бажыңнарының чудуун кезер черде эштер С. Топчу болгаш О. Т. Биче-оол олар нормазын 150 хуу күүседип турарлар. Албан черинин ыяжын кезип турар эштер С. Сальников, Ак-оол, Мовалдай, Кашпак-оол болгаш өскелер-даа нормазын 130—150 хуу күүседип турарлар. Тудуг бригадазында тудуг ажылдарының планын үгле күүседир эвес, харын дыка ажыр күүседип шыдаар хире аргалар бар.

Хуралга тудугжулар боттарынга бедик хүлээлгелерни алганнар. Эш Намзырайның 4 кижи составтыг звенозу чаңгыс неделя дургузунда ийи чурттарга бажыңнарының шалазын, дээвиирин кылырын доозар деп хүлээлгени алган. Эш Тамбаның звенозу ийи неделя дургузунда ийи чурттарга бажыңнарын долузубиле тудуп доозар деп хүлээнгеннер. Эш Санниковтуң звенозу үш күн иштинде бир чурттарга бажыңы тудар болган.

Тудуг бригадазында Дөңгүрактың удуртулгазы-биле херээженнер звенозу база тургустунган. Ол звено 21 хүн иштинде чеди бажыңны дранказын кагар болуп хүлээлге алганнар. Олар бажың бүрүзүнге үштен хөй эвес хүннер чарыгдаар дээн.

«Кызыл партизан» колхозтуң баштаар чери тудуг бригадазының ажылын удуртурунче хүн-бүрүде сагыш салып, звенолар аразының социалистиг чарыжын улам калбартып, бодунуң хуралдарынга оон түңнелин чорудар деп хүлээлге алган. Үгле удуртулга болгаш үргүлчү контроль тудуг ажылдарының күүселдезиниң эки түңнелдерин бээр.

С. ТУШКОВ.

Бай-Хаак.

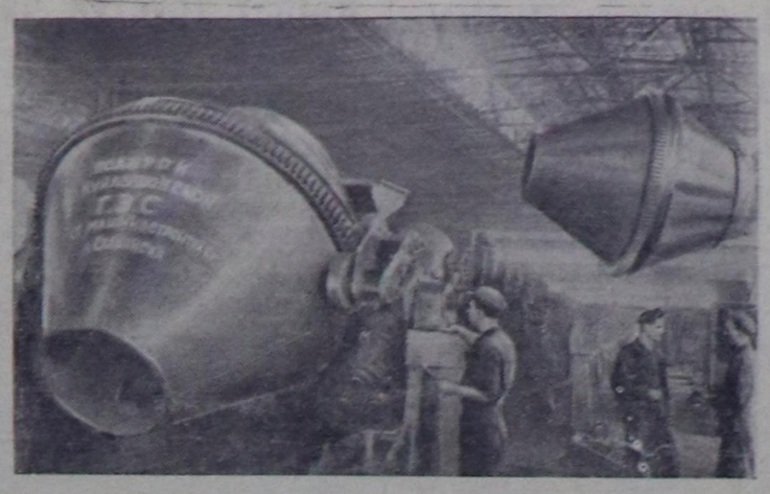

Сталин область. Славянскийниң машина-тудуг заводу коммунизмниң улуг тудугларының чагыгларын күүседип турар. Машина тудугжулары 2400 болгаш 4500 литр ишкир күчүлүг бетономешалкаларны кылып үндүрүп турар. Заводтуң ажыл-ишчилери механизмнерниң эки шынары дээш «Куйбышевгидростройнуң» болгаш «Волгодонстройнуң» тудугжуларындан аас-шаңналын алганнар.

Чурукта: «Куйбышевгидростройга» хереглээр 2400 литр ишкир бетономешалкалар.

Чуруу **С. Гендельманныы.** СЭТА-ның пресслишези.

Колхозта мал ажылы

Каа-Хем районда «Ленинчи орук» колхозтуң инек фермазының ичек кадарчызы эш Найдынмай Салчак бодунуң хүлээлгезин эки күүседип турар. Ооң кадарып турары 102 баш аныяк бодалары күштүг, шыырак болуп турарлар.

Колхозтуң чылгычылары эштер Сымчаан, Сарыг-оол олар боттарының хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип турарлар. Колхозтуң чылгызы эки одарда турар. Ол ышкаш хой кадарчылары эштер Конзай, Безноносов, П. Шергий-оол олар эки ажылдап турарлар. Хой ажылын чидириг чок, эки чорудуп келгениниң хараазындан 1951 чылда 913 баш хой өстүрер планын 1200 баш кылдыр ол кадарчылар күүсеткеннер.

Ынчалза-даа колхозта четпестер база-ла бар болуп турар. Колхозтуң ажыл малдары харыысалга чок, багай ажаатынып турарлар. Колхозтуң саар инектериниң ажаалгазы багай болганындан оларның сүткүр чоруу куду болуп турар. Сүт саап алыр планның үгле 50 хуузу күүсетинген. Колхоз даргазы эш Иванов инек фермазының ажылынче сагыш салбайн турар. Ферманың турар чери арыг-шевер эвес.

Чедиишкиннерни быжыглаары-биле кады четпестерни кыска хуусаа иштинде чок кылыры негетинип турар.

КИМЕЙ,
Колхозтуң агитатору.
Каа-Хем, Бояровка суур.

Районнуң профэвилел конференциязы

Чоокта чаа Туран хоорайга күрүне албан черлериниң ажылдакчыларының профэвилел организациязының район конференциязы болуп эрткен. Аңаа профэвилелиниң Биин-Хем район комитединиң ажылының дугайында комитет даргазы эш Сат илеткел кылган.

Профэвилел конференциязының төлээлери — районнуң профэвилел комитединиң ажылында улуг четпестерни илередип шүгүмчүлээн. Конференцияның төлээлери эштер Прицын, Мастяева, ВКП(б) райкомунуң секретари эш Селина болгаш оон-даа өскелер санал берген. Районнуң чамдык албан черлеринде, ылаңгыя райпо коллективинде профэвилел организациялары ажылдабайн турар.

Профэвилел райкому кудуку профэвилел организацияларын дыка кошкак удуртуп келген. Ынчангаш профэвилел комитеттери болгаш профэвилел бөлүктери албан черлеринге күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар дугайында демисел чорутпаан. Олар болза, боттарының коллективтериниң тода ажылы дээш ажылчыннарның, албан-хаакчыттарның ортузунга тайылбыр ажылын боттандырбаан. Хоорайда 40 ажыг бижик билбес болгаш бижик биче билир кижилерни бижикке өөредир талазы-биле чаңгыс-даа организация ажыл кылбаан.

Райпода профэвилел комитединиң даргазы эш Жаров күш-ажылга аксеткилдиг, сагылга-чурумнуг болурунуң үлегерин көргүзериниң улуу, харын боду ажыл шагының үезинде үргүлчү арагалап турган. Профэвилел райкомунуң даргазы эш Сат профэвилелиниң сан-хөө чурумун үрээн чүүл бар, комитеттиң кежигүннери-биле чөпшээрешпейн тургаш-ла профэвилелиниң акша-хөреңгизин өске организацияларга берип турган.

Совет албан черлеринде профэвилел организацияларының киижидилге болгаш массалыг ажылын үндезини-биле экижидер дугайында конференция айтып демдеглээн. Профэвилел комитеттери болгаш бөлүктери ажылдың тода күүселдези дээш, күш-ажылдың сагылга-чурумун быжыглаар дээш хемчеглер ап чорудар.

Профэвилел конференциязы профэвилел райкомунуң ажылын багай деп демдеглээн. Конференция болза, районнуң профэвилел комитединиң составын чаартып, аңаа 9 кижи оңгаан.

Л. ФЕДИНА.

Катышкан өнчүнү харагалзаар

Чаа-Хөл районнуң чамдык көдээ ажыл-агый артельдериниң баштаар черлери аңгы-аңгы кижилерге санатынып турган чыл эгезиндеги өрелерни ам-даа негеп албаан.

«Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелинге мал бригадири турган эш Күскеде 1 бе, 1 өкшүнү, база Лооспанда 3 баш чылгы мал санатынып турар. Ол ышкаш ферманың амгы эргелекчизинде турар 1 буга, 1 ът, 5 хойну ам-даа эгидип албайн турар.

Ооң-биле чергелештир колхозтуң саң-хөө черинде будулгаазыннар база бар болуп турар. Эрткен чылгы отчёттан илерээн өрелерни эгидерин колхоз баштаар черинин даргалары (колхоз даргазы эш Балдар, санакчы Сагаан-оол) бодавааннар. Ооң түңнелинден колхозтуң аңгы-аңгы колхозчулардан болгаш хуу ажылдыг кижилерден алыр өрези 12 муң рубль ажып турар.

Колхозтуң өрелери районнуң албан организация черлеринде база бар. Чаа-Хөл райпозунда 6 муң ажыг, районнуң көдээ ажыл-агый килдизинде—муң ажыг, районнуң мал эмнелгезинде болгаш облтранспорт конторазында.

Ол ышкаш чоруктар Шверник аттыг колхозта база бар. Колхоз санакчызы Шойдан, ферма эргелекчизи Сержин болгаш Биче-оол оларның самчыгдалдары 5.300 рубль чеңдип турар. Колхозчуларда колхозтуң өрези 9 муң рубль ажыг.

Ниитиниң өнчү-хөреңгизин самчыгдаар чорукту болдурбас хемчеглерни алыр хамаан чок колхозтуң даргазы эш Манзы боду безин колхозтуң хөреңгизинден 1 муң ажыг рубльди самчыгдап алган олурар.

Мындыг чоруктар «Бай-Булуң» колхозта (даргазы эш Комбу) база бар.

Үстүнде фактыларны ап көөрге, колхоз баштаар черинин ажылдакчыларындан эгелээш колхозчуларга чедир ниитиниң өнчү-хөреңгизин камгалаар чорукту шуут утуп турары көстүр.

Сорулга болза, ниитиниң эргеажыын, колхозтуң эрге-ажыын камгалаар төлээде, ийи-чаңгыс самчыгдакчыларның чогуур хемчээн ап, оларны судче шилчидип, өрени төлетирери болур.

К. СУНДУЙ.

„Сталинчы орук“ колхозта тудуг ажылын экижидер

Сүт-Хөл районнуң «Сталинчы орук» колхозта тудуг ажылы багай чоруп турар.

Колхозтуң тудуг бригадазы бо чылын мал эмнелгезиниң бир бажыңын, башкылар чурттаар бир бажыңны, база үш чурттарга бажыңнарын тудар ужурлуг турган. Ол бажыңнар проекти ёзугаар четче тутунмаан. Бригадада 30 кижи ады турза-даа, херек кырында ажылдап турар улус эвээш.

Бригаданың ажылы кандыг-даа контроль чок болуп турар. Ынчангаш бызанчылар күш-ажылдың минимумун күүседиринче сагыш салбайн турарлар.

Тудугнуң ыяш материалы четпес. Ону четчелеп алырынче тудуг бригадазының бригадири сагыш човабайн турар.

Тудуг ажылын сегидеринче колхозтуң баштаар чери-даа, районнуң колхозтар тудуунуң килдизи-даа көрүнмейн турар. Бо черлер тудуг ажылынче сагыш салыр болза, ооң ажылы экижип болур.

М. МАНДЫК.

Малчынның бедик түңнелдиг ажылы

Таңды районнуң «Победа» көдээ ажыл-агый артелинде 56 харлыг Оюн Данзын-хөө колхозтуң хой малын ам ийи чыл кадарып келген.

Ооң дуржулгалыг ажылы эң эки түңнелди көргүскен. Бо чылын төрээн 123 баш хойлардан 123 баш хураганнарны, төрээн 114 өшкүлерден 150 анайларны чидириг чокка ажаап алган, азы колхозтуң шээр малды өстүрер планын 136 хуу күүсеткен. Улустарның улуг баштыңчызы эш И. В. Сталинга Тыва областың ажылчы чоннарының чоруткан чагаазынга холбаштыр бо талазы-биле алган хүлээлгезин колхозчулар шак мынчаар алдарлыы-биле күүседип турарлар.

М. МИРЧИН.

Чоннуң негелдезин боттандырар

Совет садыгның ажылдакчылары чонга бараан болуп, ажылчы чоннуң хереглелдерин хандырар дээш барла аргалар-биле ак-сеткилдиг ажылдаар ужурлуг. Бо негелдени Барын-Хемчик районнуң Аскы-Барлык сумуда майгын эргелекчизи Дамба күүсетпейн турар.

Майгында чоннуң чугула хереглелиниң бараннары чок. Ону район төвүнден чагыдып келдирерин боттандырбайн турар.

Чон ам тараа ажаап алыышкынының турлагларында ажылдап турарлар. Бо улуг кампания ажылды холбаштыр бодунуң ажылын садыг четкилери база таарыштыр тургузар херек. Хереглелдің бараннарын тараа шөлдеринде ажылдап турар чонга садыг эргелекчилери боттары кээп садыглаары негетинип турар.

Шак, минута бүрүзү тараажыларга үнелиг болуп турар. Тарааны кыска хуусаада, чидириг чокка ажаап алыр дугайында партияның болгаш совет чазактың лозуннарын күүседир дээш бүгү-ле кижилер ховуларда чапсар чок ажылдап турарлар. Дамба болза, садыг ажылдакчылары маңаа хамаарылга чок кылдыр бодап турар болгаш ол бодунуң хүлээлгезин аксеткилдиг күүседирин черле ораладшпайн келген.

Чонну тапкы кыпсып тыртар отбиле безин хандырбайн турар. Үш-дөрт хонуктар иштинде майгынны ажытпайн тургулаан. Ол хонуктарны арагалаарынга ажыглаан болуп турар.

Шыдажыр арга чок мындыг четпес чорук-биле суму Советі болгаш райпо баштаар чери эптежип болбазын чон негеп турар.

К. САЯЯ.

ПРОПАГАНДИСКЕ ДУЗАЛАМЧЫ

Көдээ ажыл-агый үндүрүүн чогуур өйүнде чыырының ажык-дузазы

Коммунистиг партияның, совет чазактың болгаш эш Сталинның мерген угаанныг удуртулгазының адаа-биле совет улус ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйын катап тургузарының болгаш хөгжүдериниң беш чыл планын чедиишкинниг күүсеткен. Улус ажыл-агыйының кол адырлары дайын мурнундагы деңнелинге үгле четинген эвес, харын ону ыракта ашкан. Дайын сөөлүндеги сталинчы беш чылдың сөөлгү чылы болур 1950 чылда дайын мурнундагы 1940 чыл-биле дөмейлээрге продукцияны 73 хуу хөйнү бүдүрген.

Бистиң Төрээн чуртувустуң улус ажыл-агыйының чайгылыш чок көдүрлүүшкүнү болза, бойдус чаартырының, хөй миллион гектар курган черни сугландырар талазы-биле сталинчы улуг программаны боттандырар байдалды тургускан болгаш Волгада, Донда, Крымда болгаш Туркменияда улуг тудугларны эгелээр арганы берген.

Ол улуг программаны боттандырары бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының материалдыг баазазын тургузар арганы бээр.

ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйынга болгаш социал-культура тургузуушкунунга бюджет улуг ужур-дузалыг. Бистиң бюджедивистиң кол хөреңгилери-биле улус ажыл-агыйынын болгаш социал-культураның хемчеглерин акшаландырар.

Бистиң обласка бюджет талазы-биле акшаландырыышкын областың экономикалыг хөгжүлдезинге болгаш ажылчы чоннарның культуразының өзүлдезиниң кол быразы болур.

Областың чыл бүрүде өзүп турар бюджеди ажыл-агыйның хөгжүлдезинге улуг ужур-дузалыг болуп турар.

Областың көдээ ажыл-агыйы социалистиг эгеге чедиишкинниг эде тургустунуп турар. Көдээ ажыл-агыйда шиитпирлиг рольди совхозтар болгаш колхозтар ойнап, көдээ ажыл-агыйда мурнакчы техниканы калбаа-биле ажыглап турар.

Мооң мурнунда тарааны обласче киир сөөртүп турган болза, ам область боду тараа болгаш ногаа-биле бүрүн хандыртынар апарган. Областа чурт үлетпүрү сайзырап турар.

Көдээ черлерде бус-биле ажылдадыр 4 электри станцияларын туткан болгаш ажылдадып эгелээн, ам удавас областа эң улуг станция болур колхозтар аразының Элегес хемге турар электри станциязы ажылдап эгелээр.

Бо чылдың төнчүзүнде Кызыл районда «Черби» болгаш Чөөн-Хемчик районда Сталин аттыг колхозтарның электри станциялары ажылдап эгелээр.

Тыва улустуң культурлуг деңнели танытынмас кылдыр өскен. Шаанда, революция мурнунда шупту бижик билбес чораан болгаш 1930 чылга чедир национал бижии чок чораан тыва улустуң 90 ажыг хуузу бижик билир апарган. 1951 чылдың сентябрь 1-ден эгелеп бүгү-ниитиниң 7 чыл өөредилгезин доктаадып тургузар.

1945 чылдан 1950 чылга чедир 6 чылдарның дургузунда обласка 105 эге, чеди класстыг болгаш ортумак школаларны ажыткан болгаш аңаа 26.200 бичии уруглар өөренип турган. Оон ынай 1951 чылда 37 школаларны немей ажыдар.

Партия школазы, башкы училищези, көдээ ажыл-агый техникуму, фельдшер-акушер школазы дээш оон-даа өске областың байдалынга таарышкан өөредилге чеолерин ажыткан, ында национал каадырларны хөй-хөйү-биле белеткеп турар.

Областың чурттакчы чоннарының кадык камгалалы үндезинин-биле экижээн. Революция мурнунда эмнелге дузаламчызы шуут чок, харын хам, ламалар улус чонну мегелеп турганының түңнелинде улус халдамырлыг аар аарыглардан арбан, сумузу-биле өлүп турган. А революцияның чылдарында эмнелгениң калбак четкилерин тургускан болгаш чонну эмнээрин аажок экижиткен.

1950 чылда обласка 160 эмнелгениң албан черлери ажылдап турган, ооң иштинде 16 эмнелге черлери болгаш 95 фельдшер-акушер салбырлары. Эмнелге черлери 1951 чылда оон-даа артык өзер.

Тыва автономнуг областың экономнуң болгаш культуразының өзүлдезинге бюджет дыка дузалыг болган.

Областың ниити бюджеди сөөлгү беш чылдарда 53,3 миллион рубльден 120,8 миллион рубльге чедир өскен. 1951 чылдың бюджединиң 77,5 хуузу социал-культураның хемчегленинге чарыгдатынарын демдеглээри чугула.

ССРЭ-де бюджеттиң орулгазының кол үндезини болза, социалистиг бүдүрүлге черлериниң төлевирлери—саарылга үндүрүү болгаш чыылдадан казып алыры болуп турар, ол болза, чурттуң бүгү бюджединиң 80 ажыг хуузу болуп турар.

Чурттакчы чондан кирип турар үндүрүг шоолуг эвес болгаш ССРЭ-ниң 1951 чылдагы ниити бюджединиң үгле 9,4 хуузу болуп гурар.

Капитализм чурттарының бюджединиң социализм чуртунуң бюджединден ылгалы болза, капитализм чурттарында бюджеттиң үндезини ажылчы чоннардан хавырып ап турары үндүрүглер болур. Чижээлээрге, делегейниң ийи дугаар дайынының мурнуу чарыында АКШ-тың бюджединиң 59 хуузу, Англияның бюджединиң 78 хуузу, фашистиг Германияның бюджединиң 72 хуузу чурттакчы чоннуң төлеп турар үндүрүглери болган.

Бистиң совет күрүневисте үндүрүг болза, ССРЭ-ниң ажылчы чоннарының социалистиг тудугга киржилгези болгаш үндүрүгнү үгле ниитиге ажыктыг үүлдерге чарыгдаар, ынчангаш үндүрүг совет хамаатыларның материалдыг чаагай амыдыралының болгаш культуралыг деңнелин бедидеринге улуг дузаны чедирип турар.

Көдээ черлерде көдээ ажыл-агый кылып турар чурттакчы чоннардан чыып турар көдээ ажыл-агый үндүрүү ССРЭ-ниң үндүрүг төлевириниң системазынга улуг ажык-дузалыг.

ССРЭ-де көдээ ажыл-агый үндүрүү аажок чиигелдиг деп чүвени чугаалаар херек. Чижээ, ССРЭ-де колхозтар болгаш совхозтар дайын мурнунда боттарының ниити орулгазының үгле 3 хуузун үндүрүгге төлеп турган болза, Американың Катышкан Штаттарында фермерлер ниити орулгазының 26 хуузун үндүрүгге төлеп турган, ынчангаш үндүрүгнүң бүгү-ле аар-бергези көдээ черлерде ядыы кижилерге таваржып турар. Хаанныг Россияга тараачыннар боттарының орулгазының 24,5 хуузун помещиктерге үндүрүг кылдыр төлеп берип турган.

Бистиң Тыва автономнуг областа көдээ ажыл-агый үндүрүү көдээ чурттакчыларның кол төлевирлери болур.

Бистиң чуртувуста үлетпүр болгаш аъш-чем бараннарының өртээ үргүлчү чиигеп, ооң-биле чергелештир чурттакчыларның орулгазы хүн бүрүде өзүп, материалдыг чаагай амыдыралы хүн бүрүде бедип турза-даа, көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң деңнели Тыва автономнуг областа ол-ла хевээр артып каап турар.

Ол болза, партияның, совет чазактың болгаш эш Сталинның совет күрүненің эң-не аныяк облазының чурттакчыларынга көргүзүп турар улуг дузаламчызын база ыатап херечилеп турар-дыр.

Тыва автономнуг областа көдээ ажыл-агый үндүрүү шупту районнарның бюджединге кирер, ынчангаш көдээ черлерде ажыл-агый, культур тургузуушкунун боттандырары үндүрүгнүң чогуур үеде хавырылдазындан шуут хамааржыр.

Бир эвес көдээ ажыл-агый үндүрүү чогуур өйүнде бюджетке кирип турар болза, школалар, эмнелгелер, интернаттар болгаш социал-культураның өске-даа албан черлериниң тудуу, үлетпүрнүң моон соңгааргы хемчеглер бүрүн боттанган турар. Ынчангаш көдээ ажыл-агый үндүрүүн чогуур өйүнде төлээринге колхозчу болгаш хуу ажыл-агыйлыг кижи бүрүзү сонуургалдыг болур ужурлуг.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүн бүрүн болгаш чогуур өйүнде чыыры үгле саң-хөө органнарының чугула сорулгазы эвес, харын партия болгаш Советтиң удуртур организацияларының чугула сорулгазы болур.

1950 чылда областың дыка хөй районнарынга (Мөңгүн-Тайга, Эрзин, Тере-Хөл, Сүт-Хөл болгаш оон-даа өске) көдээ ажыл-агый үндүрүү чогуур өйүнде бүрүн чыгдынган турган. Дыка хөй колхозчулар болгаш хуу ажыл-агыйлар дыннадыгны алгаш ол дораан-на үндүрүүн төлеп турганнар.

Эрзин районнуң Качык сумузунда активчи К. С. Шойжулган 1254 рубль түңнүг көдээ ажыл-агый үндүрүүн бүрүн болгаш хуусаа мурнунда—август 24-те-ле төлеп берген. Ол суму Совединиң секретари Ч. Чомсуйчак 1119 рубль 29 копеек түңнүг үндүрүгнү август 17-де бүрүн төлеп берген. Тес-Хем район Берт-Даг суму Совединиң активчизи Д. Сандыкпан 290 рубль түңнүг үндүрүгнү бүрүн төлээн.

Элээн хөй үндүрүг инспекторлары болгаш агентилери көдээ ажыл-агый үндүрүүн чыыр талазы-биле 1950 чылда эки ажылдааннар. Эрзин районда үндүрүг инспектору эш Сагаачы, ол-ла районнуң Качык сумузунда үндүрүг агентизи эш К. С. Шижээ, Тес-Хем районнуң Берт-Даг сумузунда үндүрүг агентизи Балдан-оол олар үндүрүг чыылдазынга киржип турган актив бүрүзүн эки организастап, чурттакчы чоннуң ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды чорудуп тургаш, үндүрүг чыылдазын чогуур өйүнде бүрүн хандырганнар.

Көдээ ажыл-агый үндүрүүн бо чылын кончуг кыска хуусаада чыыр. Сентябрь 1-ге чедир үндүрүгнүн 35 хуузун чыып алган турар ужурлуг. Ынчангаш көдээ ажыл-агый үндүрүүнүң чыылдазы-биле холбашкан бүгү ажылды бо чылын эң эки организастаары болгаш эң ылаңгыя үндүрүгнү хуусаа бетинде бүрүн төлээр дугайында чурттакчы чоннуң ортузунга тайылбыр-массалыг ажылды калбаа-биле чорудары чугула. Чурттакчылыг чер, колхозчу бригада бүрүзүнге чоннуң хуралдарын кылгаш, көдээ ажыл-агый үндүрүүнүн чогуур өйүнде бүрүн чыылдазының ажык-дузазының дугайында бүзүрелдиг тайылбыр ажылын кылыр херек. Улустан чыып ап турар көдээ ажыл-агый үндүрүүн кайнаар, үүге чарыгдап турарын районнуң амыдыралында болуп турар тодаргай чижектер-биле көргүзүп чугаалаар херек.

Саң-хөө активиниң ажылып организастаарынче кол кичээнгейни угландырган турар ужурлуг. Көдээ (суму) Советтериниң сорулгазы болза, саң-хөө активин быжыглаары, күрүненің мурнунга саң-хөө талазы-биле хүлээлгелерин мурнакчы күүседип турар кижилерни шилип алгаш, бо ажылга киириштирери, ажылчы чоннуң ортузунга тайылбыр массалыг ажылды чорудары болур.

А. КАПЛУНОВ.
Тыва областың саң килдизиниң эргелекчизи.

Аныяктарның болгаш студентилерниң үшкү Бүгү-делегей фестивалиниң доозулганы

БЕРЛИН. Тайбың камгалалының талазы-биле аныяктарның болгаш студентилерниң үшкү Бүгү-делегей фестивали доозулган.

104 чурттарның аныяктарының Берлинге келген төлээлекчилери август 19-та тайбыңга ынакшылдыг аныяктарның ийи неделяда болган Бүгү-делегей слёдун түүнээннер. Оолдар, кыстар болза, фестивальдо ужурашкан болгаш тайбыңның ыдыктыг херээ дээш күштерин, амытының харамнанмазының таңгыраан берген боттарының чаа өөннүктери-биле сеткил-сагыжы дүвүрей берген ышкаш байырлажып турганнар.

Хүндүс дөрт шакта стадиондан Кантианштрассче даштыкы төлээлерниң колонналары угланган, эң мурнунда ССРЭ-ниң, Кыдат улус республиканың, Англияның болгаш АКШ-тың аныяктарының төлээлери бар чорааннар.

Тайбыңның ол төлээлекчилериниң өөрүшкүлелдиг кылажын көөр дээш Берлинниң хөй чүс муң чурттакчылары ол хүн кудумчуга үнүп келгеннер.

Туктарлыг оркестрлерлиг фестивальдиң киржикчилериниң Маркс—Энгельс аттыг шөлче углаан ол парады Берлинниң бүгү демократтыг секторунга ийи шак дургузунда кылажын үргүлчүлээн. Оларны чон чер болганга-ла «Найырал» деп өөрүшкүлелдиг сөс-биле болгаш адыш часкаашкыннары-биле байырлап турган.

Маркс—Энгельс аттыг шөлге Германияның аныяктарының он-он мун төлээлекчилери шагда-ла чыглып келгеннер. Индирлер бүгү нацияларның туктары-биле болгаш чечектер-биле шиметинген.

Кежээкиниң алды шакта оркестрниң үнү дыңналы берген. Ол болза, даштыкы төлээлерниң баштайгы колонналарының чоокшулап кел чорааны болур-дур. Шөлче мотоцикл хап үнүпкен, оон кырында Совет Эвилелиниң киискип хөлбеңнээн тугун туткан совет спротсмен турган. Оон соонда ВЛКСМ ТК-ның секретари Н. А. Михайлов баштаан совет төлээлерниң колонназы бар чораан.

Кыдаттың аныяк төлээлекчилери, Франциядан келген 4 муң оолдар кыстар, Англияның болгаш АКШ-тың төлээлекчилери шөлде боттарының олуттарынга олургулап турганнар. Шагда-ла каранғылай берген болза-даа, төлээлерниң кылажы үргүлчүлевишаан турган. Шөлде индирлерни болгаш кижилерни чырыткан күчүлүг чырыткылар чайнап тургулаан.

Берлинниң барыын секторларының тайбыңга ынакшылдыг аныяктарынга барыын Берлинниң полициязының халдаанының үезинде балыгланган тайбың дээш аныяк немец демиселчилери индирлерге көстүп келирге, чыылганнар диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле байырлап уткааннар. Оларны хостуг немец аныяктарның эвилелинден келген эштер холларындан чедип алгаш, холдарынга көдүрүп алгаш эккелгеннер.

Кежээкиниң 7 шак. Германияның демократтыг республиказының президентизи Вильгельм Пик, премьер-министр Отто Гротеволь, премьер-министрниң оралакчызы Вальтер Ульбрихт, Бүгү-делегейниң демократтыг аныяктарының федерациязының (ВФДМ) болгаш студентилерниң Бүгү-делегей эвилелиниң даргалары Энрико Берлингуэр болгаш Иозеф Громан, ВЛКСМ ТК-ның секретари Н. А. Михайлов, совет аныяктарның антифашистиг комитединиң даргазы Кочемасов, Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чиңгине секретари Жан Лафит болгаш өскелер-даа диңмитиг адыш часкаашкыннары болуп турда хүндүлелдиг индирге көстүп келгеннер.

Митингини студентилерниң Бүгү-делегей эвилелиниң даргазы Иозеф Громан ажыткан. Аныяктарның болгаш студентилерниң үшкү Бүгү-делегей фестивали болза, бүгү делегейге тайбыңны камгалап алыр дээш аныяктарның шиитпирлиин көргүскен болгаш культураның база спорттуң бүгү талазы-биле аныяк салгакчыларның чеьдип алыышкыннарын көргүскен деп ол айыткан.

Оон соонда Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң чиңгине секретари Жан Лафит митингиниң киржикчилеринге байыр чедирбишаан, чүве чүгаалаан.

ВЛКСМ ТК-ның секретари Н. А. Михайловтуң чугаазын улуг сорук кириишкиннии-биле болгаш диңмиттиг адыш часкаашкыннары-биле митингиниң киржикчилери утказаннар.

Митингиге Кыдаттың аныяктарының чаа демократтыг эвилелиниң Төп Комитединиң чиңгине секретари Фын Вэнь Пин, Катышкан Штаттарның аныяктарының мурнундан—Берт Покни болгаш француз төлээлерниң мурнундан—Францияның республиканчы аныяктарының эвилелиниң секретари тус-тус чүве чугаалааннар.

Оон ыңай митингиге Германияның демократтыг республиказының премьер-министри Отто Гротеволь чүве чугаалаан.

Отто Гротевольдиң чугаазының соонда демократтыг аныяктарның Бүгү-делегей федерациязының даргазы Энрико Берлингуэр фестивальдиң киржикчилериниң «Таңгыраан» номчуп даннаткан. Ук «Таңгырак» мындыг сөстер-биле эгелээн:

«Чер бөмбүрзээниң 104 чурттарының ийи миллион аныяк оолдар, кыстары—янзы-бүрү расаларның, үзелбодалдарның, шажын-чүдүлгелерниң болгаш ызыгуурларның төлээлекчилери бистер болза, бүгү чурттарның болгаш улустарның аныяк салгакчыларының чайгылыш чок күзел-соруу, база оларның бүгү чүткүлдери тайбыңны камгалаарынче болгаш эң эки чаагай келир үени тургузарынче угланганын бүгү делегейниң мурнунга база дагын өөрүшкүлелдиг медеглээр сорулга-биле аныяктарның болгаш студентилерниң Берлинде үшкү Бүгү-делегей фестивалинге чыглып келген бис.

Чаа дайынның дыңзыг айылы бүгү делегейниң кырында диргелип келгенин билип тур бис;

улустар аразында найыралдыг харылзааларга доткар-шаптык ужураштырар дээш тайбыңның херээниң дайзыннары бүгү хемчеглерни ап чорудуп турарлар. Олар болза, боо-чепсеглээшкиннерниң шыдатынмас көвүделгезин калбартканнар, а чамдык чурттар мырынай ажык агрессияже кирипкеннер;

дайын буураашкынының бир дугаргы өлүм-чидими аныяктар болур болгай;

дайын белеткелдери болза, аныяк салгакчыларның амыдырал байдалдарынга бужар саңлдарны халдадып турар;

тайбын камгалалының талазы-биле улустарның ниити демиселинге аныяк салгакчыларның идепкейлиг киржилгези болза, бистиң чаңгыс эвивистен хамааржыр.

Дайынны болдурбазының бүзүрелдиг чепсээ бар дээрзинге бүзүреп турар бис. Ол болза, боо-чепсеглээшкиннер көвүдедилгезин соксадыры болгаш беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарары болур-дур.

Бүгү-делегей фестивалиниң утундурбас хүннериниң дугайында, өзулуг найыралдың болгаш бот-боттарын билчириниң хүннериниң дугайында сорук кириишкиннинг сактып чоруур күзел-биле боттарывыстың төрээн чурттарывысче ээп чанар бис. Бистер тайбыңның күштериниң тиилелгезинге кажангызындан-даа артык бүзүрелдиивис-биле ээп чанар бис.

Тайбың дээш улустарның ниити демиселинге боттарывыстың харыысалгавысты болгаш кижи төрелгетенге кыжаныр турар айылды медереп билип турар Бүгү делегей фестивалиниң киржикчилери бистер болза, бүгү чурттарның он-он миллион тайбыңга ынакшылдыг аныяктарының мурнундан шак мындыг хүндүткелдиг таңгыракты берип тур бис:

Чаа дайынны өөскүдүп үндүреринге шаптык ужураштырарының демиселинге боттарывыстың бүгү күштеривисти бээр дээш;

тайбыңның болгаш кижи төрелгетенниң дайзынының планнарын үрээр болгаш сойгалап илередир дээш;

боо-чепсеглээшкиннер көвүдедилгезинге удур демисежир болгаш аныяктарның амыдырал-байдалдарын экижидери-биле туржур дээш;

бүгү чурттарның улустарының, база аныяктарының найыралын болгаш тайбың кады-ажылдажылгазын быжыглаар дээш;

бистиң Бүгү-делегей фестивалиске тодаргайлатынган бистиң кайгамчыктыг чаңгыс эвивиста камгалаар, быжыглаар болгаш калбартыр дээш;

бо идепкейлиг демиселге хөй миллион чаа оолдар, кыстарны элзедип киирип алыр дээш;

улустарның тэйбын кожа туруп чуртаарының үндезинин тургузар, беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарары дээш кампанияны чорударынче боттарывыстың бүгү күштеривисти салырывысты таңгыраглап тур бис.

Бо хүндүткелдиг шакта тайбыңның херээнге бүзүрелдиг болурувусту таңгыраглап тур бис.

Таңгыраглаал!
Таңгыраглаал!
Таңгыраглаал!

Берлин, 1951 чылдың август 19-та».

Чер бөмбүрзээниң 104 чурттарының аныяктарын төлээлеп келген, оң холдарын өрү көдүрүп алгылаан аныяк оолдар, кыстар Берлингуэрни эдерти мындыг сөстерни үш катап дагыннааннар: «Таңгыраглап тур бис!», «Демократтыг аныяктарның маршының» үннери диңмиреп үнген болгаш Маркс — Энгельс шөлүнге тайбың дээш демиселче кыйгырып турар ырны бүгү киржикчилер ырлажып турганнар.

Митингиниң түннелинде улуг фейерверк болган.

Тайбың камгалалының талазы-биле ийи неделяда үргүлчүлээн аныяктарның болгаш студентилерниң үшкү Бүгү-делегей фестивали оонбиле доозулган.

(СЭТА).

Кыдат улустуң чаагай амыдыралының өзүлдези

ПЕКИН. Кыдат улустуң садып алыкчы аргалыы ай санында-ла бедип турар. Ол болза, оон материалдыг чаагай амыдыралының үзүк чок өзүп турарын чугаалап турар.

Ылаңгыя көдээ чурттакчыларның садып алыкчы аргалыы онза өскен. Тараачыннар ам боттарының ажылагыйының продукциязының 80 хуу хирезин садыглап болур аргалыг апарган деп «Женьминьжибао» солун айтып турар.

Хөй-хөй можуларда, чижээлээрге, Хубейде, Шаньдуньде, Хананьде болгаш өске-даа можуларда сөөлгү айларның иштинде хоорай-биле көдээнин аразында харылзаазын быжыглап турар улуг ярмаркалар организастатынгылаан.

Үлетпүрлүг районнарда чурттакчы чоннуң олча-ажыы көвүдеп турар. Чижээ, Соңгу-Чөөн Кыдатта чамдык бүдүрүлгелерниң ажылчыннарының шалыны улус эрге-чагыргазының тургустунганының үезинден бээр 3 катап өскен. Соңгу-Чөөн Кыдаттың чурттакчы чонунуң садып алыкчы аргалыы чылдын ийи дугаар чартыында чылдың бир дугаар чартыындагызындан база 40 хуу өзер.

(СЭТА).

Кыдаттың улустуң хосталга армиязының шериглери экономнуг тургузуушкунда киржип турар

ПЕКИН. Улустуң хосталга армиязының шериглери экономнуг тургузуушкунда идепкейлиг киржип турар. «Гуанминжибао» солуннуң медээлеп турары-биле алырга, Синьцзян провинциязында туруп турар Улустуң хосталга армиязының шериглери бо чылын 800 муң му (бир му (1/16 гага деп) черни тараан, үлетпүр бүдүрүлгелерниң болгаш буга суггарылга тургузуушкуннарында киржип турарлар.

Энир чылын дайынчылар 1270 муң му черни суггарар арганы берген хөй чаа каналдарны каскан болгаш эрги каналдарны катап тургусканнар. Амгы үеде олар бирээзиле миллион девискээрни суггарар 8 кол каналдарны тудуп турарлар. Бо каналдарның кол шугумнарының ниити узуну 700 километр болуп турар.

(СЭТА).

Япония-биле тайбың чугаалажыышкыннарының конференциязынга Польшаның киржирин чөпшээрээн

ВАРШАВА. Сан-Францискога болур Япония-биле тайбың чугаалажыышкыннарның конференциязынга польша чазак киришкен тургар дээр дугайында нотаны Польша республиканың даштыкы херектер министри Скшешевский августуң 16-да Американың Катышкан Штаттарының элчини Флекке хүлээткен.

Польшаның чазаа ол конференцияже төлээлерни томуйлаан.

(СЭТА).

Тайбың камгалалының англи комитединиң медеглели

ЛОНДОН. Тайбың камгалалының англи комитеди Кэсонда чугаалажыышкыннарның чорудулгазының дугайында кыйгырыг үндүргеп.

Ук кыйгырыгда мынча деп чугаалап турар: «Чугаалажыышкыннарны ара соксатпас болгаш маргылдааны соксадыр сорулга-биле чаа инициативаны идип үндүреринин бүгү-ниити негелдезин англи чазакка тургузарынче тайбыңның бүгү талалакчыларын кыйгырып тур бис, оон башка ол маргылдааның түннелинде корей чон болгаш Кореяда чаалажып турар чурттарның шериглери өлүмге таваржыр апаар-дыр».

Кореяга кызыгаарлаар шериг шугуму 38 параллельдиң чижээ-биле доктаатынган турар ужурлуг деп лордылар палатазынга июль 31-де чазактың мурнундан айтып турган лорд Джоуиттиң медеглелин кыйгырыгда киирген.

(СЭТА).

Бразилияда болгаш Уругвайда тайбың дээш шимчээшкин

МОНТЕВИДЕО. Беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кыйгырыының адаанга ат салыышкынының чыылдазын Бразилияның болгаш Уругвайның тайбың талалакчылары чедиишкиннии-биле үргүлчүлеп турар. «Импресса популар» солуннуң медээлеп турары-биле алырга, Бразилияда 700 муң ат салыышкыннары шагда-ла чыгдынган. «Врдад» солуннуң медээзин ёзугаар алырга, тайбың камгалалының уругвай национал комитединге кирген ат салыышкыннарының ниити саны 132 муң ажып турар.

(СЭТА).

Франциядa деголльчилерниң чаа үүлгедии

ПАРИЖ. Солуннарның дыңнадып турарын ёзугаар алырга, август 14 болгаш 15-тин дүнезинде деголльчи фашистер болза, «Франция—ССРЭ» деп ассоциацияның ном магазинпериниң бирээзинче бомба октапканнар. Бомба частыышкынындан магазин иштинге өөрт болу берген болгаш бажыңның бүгү шилдери буступ үелип калган болган.

Деголльчи дээрбечилерниң ол ыят чок чөнгээлеринге француз ажылчы чоннар кончуг ажынып киленнээннер. Август 15-те ол фашистиг үүлгедиглерге удурланыышкынының угуулгазының адаанга чүс-чүс ат салыышкыннары салдынган. Эрге-чагыргаларның хайгаарал чогу-биле хамаатыларның айыыл чок чоруун айыылга таварыштырып турар ол фашистиг чөнгээлерге хамаарыштыр иштики херектер министринге коммунист-депутат Пьер Эстрадер медеглел кылыр дээн.

(СЭТА).

Вьетнам улуска Хо Ши Миннің чугаазы

ШАНХАЙ 20. Вьетнамның информас агентилели Вьетнамның август революциязының болгаш Вьетнамның хамаарышпас чоруунуң алды чыл болган оюн таварыштыр Вьетнамның демократтыг республиказының президентизи Хо Ши Миннің чугаазын дамчыдып турар.

Бистиң чуртувус бүгү делегейниң демократтыг улуг өг-бүлезиниң база бир чугула тургузуп турар кезээ болур деп Хо Ши Мин чугаалаан. Найыралдыг чурттарның улустары бисти изии-биле деткип турар. Бисти француз улус болгаш бүгү делегейде демократтыг кижилер деткип турарлар. Вьетнам улустуң мурнундан ол чурттарның улустарынга мен улуг өөрүп четпишкинимни илередип тур мен.

Бистиң чуртувуска улам изиг ынак болган тудум, бис бистиң ниити дайзыннарывысты — француз колонизаторларны болгаш сатыныкчыларны улам күштүү-биле көөр хөөн чок болуп турар бис.

Шынап-ла бис оларның дүржок чоруун болгаш араатанзыг чоруун канчап утур бис! Олар бистиң адаларывысты болгаш нелеривисти бистиң кадайларывысты, бистиң акы-дуңмаларывысты өлүрүп турарлар, бистиң дужуттеривисти узуткап турар болгаш черниң кырындан бистиң суурларывысты арыглап чок кылып турарлар. Олар бистиң улузувусту өлүмге болгаш хоозуралга таварыштырып турарлар.

Француз колонизаторларның болгаш оларга чашпаалааннарның артында оларның ээлери америк интервентилер турар. Бо дайзыннарбиле бис бүрүн тиилелгеге чедир шиитпирлиг тулчур, ам-даа улам быжыг тулчур ужурлуг бис.

Бистиң амгы байдалывысты удурланыышкын шимчээшкининиң эгезинде байдалывыс-биле дөмейлеп көргеш, бистиң күжүвүс дыка улуг чадаже өзе берген деп чүвени кижи бүрүзү көрүп болур. Бис бүгү-ле талалар биле: бистиң чуртувустуң иштики, дипломаттыг, шериг, экономнуг болгаш культурлуг ажыл херектер талазы-биле улуг чедиишкиннерни чеьдип алган бис. Бо мурнакчы чорук болза, бистиң улузувустуң патриотизминиң оон кадыг быжыг чоруунуң ачызы-биле чеьдип алдынган.

Бис болза, бистиң удурланыышкынывыс үр болгаш аар-берге деп чүвени, база ол сөөлгү тиилелгеже чоокшулааны-биле кады ам-даа улуг-улуг бергелерге ужуражыр деп чүвени утпас ужурлуг бис. . .

Үр дайынны чорударынга болгаш үндүрүг онаарының чөптүг системазын тургузарынга, а ол ышкаш улустуң күжүн улгатырар төлээде, чазак чаа хемчеглерни ап чорудуп турар. Эконом болгаш сан-хөө эргелелдерин катыштырары; тараачыннарга чаңгыс-аай көдээ ажыл-агый үндүрүүн, бүдүрүлге ажылдакчыларынга болгаш садыгжыларга бүдүрүлге үндүрүглерин болгаш бараан саарылга үндүрүглерин киирери; күрүнениң албан черлериниң ажылдакчыларының санын эвээжедириниң болгаш таарыштыр тургузарының калбак чорудулгазы ол хемчеглерге хамааржыр.

Бүгү бергелерни ажып эртер төлээде, мораль болгаш материал талазы-биле белеткенир ужурлуг бис. Кижи бүрүзү, организация бүрүзү чүткүлдүг чаржыр ужурлуг. Хамыктың мурнунда бистиң тараачыннарывыс бистиң армиявыс четчир санныг аъш-чемниг турзун дээш күскү дүжүт ажаап алыы-кынынга бот-боттарының аразынга чарыш чорудар ужурлуг. Бистиң армиявыс дайзыннарны узуткаарынга болгаш чедиишкиннерни чеьдип алырынга чарыш чорудар ужурлуг. Четчир аъш-чемниг тургаш, туруштуг тулчуп тургаш, бистиң тиилелгени чеьдип алырывыс чигзиниг чок.

(СЭТА).

Латин Американың чурттакчыларының амыдыралы кончуг аар-берге. Оон ажыл-агыйының хамык адырларын АКШ-тың монополистери эжелеп турар. Чурттакчылар коргунчуг багай байдалдыг чурттап турар.

Чурукта: Уругвайның ажылчыннарының чурттап турар чери.

КҮШ-КУЛЬТУРА БОЛГАШ СПОРТ

Бут-бөмбүүнүң талазы-биле областың бирги чери дээш

Кызылдың «Буревестник» болгаш Туран хоорайның «Искра» деп бут бөмбүүнүң командаларының аразында областың бирги чери дээш маргылдаазы август 19-та, дыштапыр хүнде Туранга болган.

Хүндүскүнүң 2 шак турда судьяның эдискизи эткен дораан-на Туранның «Искра» командазының ойнакчылары бөмбүк шөлүнде маннажып үнүп келирге, оон дараазында Кызылдың «Буревестник» деп командазының ойнакчылары маннажып үнүп келген. Командаларның киржикчилери бот-боттарынга байыр чедиришкен сөөлүнде Туран командазының капитаны кончуг чараш чечектерден кылган букетти Кызыл командазының капитанынга эккеп тутканы.

Оюн-даа эгелээн. Маргылдааның баштайгы минутазында оюнның инициативазын туранчылар боттарының холунга ап алгаш ойнап турганнар, ынчангаш 20 минутаның дургузунда аалчыларның эжиинче шаап-халдап турганнар, ынчалза-даа «Буревестник» команданың камгалакчылары оларның халдаашкынындан быжыы-биле камгаланып турганнар.

Бир эвес ол-ла темпи-биле ойнаар болза, Туран командазынга утуруп болур-дур деп чүвени көргеш, «Буревестник» команданың халдакчылары оюнның темпизин дораан-на өскерткеш, эки түннелди чедип алганнар. Оюн 30 минута үргүлчүлеп турда кызылчылар Туран командазының эжиинче бөмбүктү бир катап киир тепкеннер. Маргылдааның темпизин оон-даа дүргедетпишаан, Кызыл командазының ойнакчылары туранчыларның эжиинче бөмбүктү база үш катап улаштыр киир тепкеннер, ынчангаш сан 4:0 болуп, Кызыл командазының тиилээни-биле оюнуң бир дугаар чартыы доозулган.

10 минуталыг дыштанылганың сөөлүнде «Буревестник» команданың ойнакчылары баштайгызындан элээн эвес ойнаан. Оон түннелинде туранчыларның шаа шуут төнген. Оюнның ийи дугаар чартыында кызылчылар Туран командазының эжиинче бөмбүктү база 8 катап киир тепкеннер.

Маргылдааның саны 12:0 болуп, Кызылдың «Буревестник» командазының чайыннанчак тиилелгези-биле оюн доозулган.

В. ЧЕМКОВ.

Америк интервентилерниң Кореяда араатанзыг чоруунга венгр улус килеңнеп турар

БУДАПЕШТ. Кореяда даштыкы интервентилерниң үүлгедиишкиннери венгр улустуң ханы хиленнээшкинин кыйгырып турар. Август 16-да Будапештиниң улуг үлетпүрлүг району Чепелдиң херээженнериниң митингизи болуп эрткен.

Ол митингиге Кореяда америк болгаш лисынманчы шериглерниң үүлгедиишкиннерин истеп-хынаарының талазы-биле бүгү-делегейниң херээженнер комиссиязының илеткелиниң дугайында медээни Венгрияның демократтыг херээженнер эвилелиниң чиңгине секретари Иштванне Ваш кылган.

Митингиниң киржикчилери империалистиг кадыг-дошкун үүлгедиишкиннерни шыңгыы буруу шапкан болгаш бүгү делегейге тайбыңның херээ дээш, тайбыңның болгаш социализмниң лагерин быжыглаары дээш ам-даа шиитпирлиг демисежирин хүлээнгеннер.

(СЭТА).

Румынияда англи шпионнарны шииткени

БУХАРЕСТ. Август 13-те Бухарестиде шериг трибуналы бөлүк англи шпионнарны шииткен. Англи разведкага ажыктыг шпион ажылы кылып, төрээн чуртунга өскерилгени дээш херектээннер Михаил Романескуну, Михаил Бошоанкты, Георге Полизу-микшунешти болгаш Александру Личиуну хөренгезин хавырбышаан өлүрүп шаажылаан.

Хөренгизин хавырбышаан, албадап ажыл кылдыраы-биле Матак Радуну—25 чылга, Антон Думитрескуну—16 чылга, Титус Онишхорну 12 чылга шииткен. Херектен Ион Василеску Валажанны 15 чылда кара бажыңга шииткен.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор
О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң өралакчызының, партия амыдыралының, культура, литература болгаш уран-чүүл килдистериниң—3—88; харыысалгалыг секретарьниң, пропаганда болгаш агитация, көдээ ажыл-агый, улетпүр болгаш транспорт, чагаа килдистериниң—3—68; иштики информация, бухгалтерияның—3—65.

Б01508 Облкүүскомнуң типографиязы